Monitor onderwijsloopbanen

Over jongeren en jongvolwassenen in de RMC-subregio Eem

Factsheet meting 2021

13 juli 2022

Rita Kennis
Kelly Beurskens

KBA Nijmegen

Projectnummer: 2021.068

© 2022 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Definitie- en begrippenlijst 1

De belangrijkste uitkomsten 3

1 Inleiding 7
1.1 De monitor 7
1.2 Data en privacy 8
1.3 Leeswijzer en overzicht van tabellen en figuren 8

2 Uitkomsten eerste meting 11
2.1 De jongeren in de regio 11
2.2 Hoe gaat het met de jongeren in de regio? 12
2.3 Aandacht voor kwetsbare jongeren 15
2.4 Loopbanen in het vo 20
2.5 Startkwalificatie en voortijdig schoolverlaten 27
2.6 Nieuwkomers in de regio 38

Bijlage – Tabellen ter vergelijking met meting 2020 41

Definitie- en begrippenlijst

In deze rapportage worden verschillende definities en begrippen gebruikt. Hieronder zijn de belangrijkste benoemd en omschreven.

Startkwalificatie
Een startkwalificatie is een havo- of vwo-diploma of een mbo-diploma op niveau 2 of hoger.

Jongeren niet in opleiding zonder startkwalificatie
Jongeren niet in opleiding zonder startkwalificatie zijn jongeren die geen opleiding volgen en geen startkwalificatie hebben gehaald. Een groot deel van hen is *voortijdig schoolverlater* (zie hierna). Een ander deel van deze groep is echter niet kwalificatieplichtig, of wordt niet standaard als vsv'er meegeteld. Dit zijn jongeren voor wie de laatst gevolgde opleiding *eindonderwijs* was (zie hierna). Daarnaast is een klein aantal jongeren *vrijgesteld van de leerplicht*. Deze groepen (vsv'ers, eindonderwijs, vrijgesteld van de leerplicht) vormen samen de totale groep jongeren niet in opleiding zonder startkwalificatie.

Voortijdig schoolverlater (vsv'er)
Voortijdig schoolverlaters (vsv'ers) zijn jongeren van 12 tot 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. Een aantal groepen vormen daarop een uitzondering:
- Jongeren die geen startkwalificatie hebben maar wel een mbo-1 diploma én minimaal 12 uur in de week werk hebben tellen niet mee als vsv'er.
- Jongeren die onderwijs hebben gevolgd in het vso met het uitstroomprofiel arbeidsmarktgericht of dagbesteding zijn niet kwalificatieplichtig en worden daarom niet meegeteld als vsv'er.
- Een leerling met een getuigschrift van het praktijkonderwijs is niet kwalificatieplichtig en wordt daarom niet meegeteld als vsv'er.

De gebruikte data laat het niet toe om bovenstaande definitie volledig te volgen. Daarom hebben we enkele aanpassingen gedaan in de definiëring van de groep vsv'ers:
- We hebben geen zicht op het hebben van werk van gediplomeerde mbo-1-studenten. Daarom worden alle gediplomeerde mbo-1-studenten die geen vervolgopleiding volgen niet meegeteld als vsv'er;
- De uitstroomprofielen van jongeren die in het vso zitten of hebben gezeten zijn niet (altijd) bekend. Daarom worden alle vso-uitstromers van cluster 3 die geen vervolgopleiding volgen niet meegeteld als vsv'er (in cluster 3 hebben bijna alle leerlingen het profiel arbeidsmarktgericht of dagbesteding). Vso-uitstromers uit de andere clusters (1, 2 en 4) die geen vervolgopleiding zijn gaan doen worden wèl meegeteld als vsv'er, tenzij bekend is dat zij zijn uitgestroomd met het profiel arbeidsmarktgericht of dagbesteding.
- We weten niet of uitstromers uit het praktijkonderwijs een getuigschrift hebben. Daarom worden alle uitstromers uit het praktijkonderwijs die geen vervolgopleiding volgen niet meegeteld als vsv'er.

Op bepaalde plekken in de rapportage maken we onderscheid tussen *nieuwe* en *oude* vsv'ers. Het ministerie van OCW werkt voor het bepalen van het aantal voortijdig schoolverlaters met een teldatum van 1 oktober. Jaarlijks wordt de 'stand' op die datum op 'nul' gezet en wordt elke vsv'er na die datum als *nieuwe vsv'er* geregistreerd. *Oude vsv'ers* zijn jongeren die al langer dan één jaar aaneengesloten vsv'er zijn.

Eindonderwijs
De groep jongeren met eindonderwijs bestaat uit jongeren die geen opleiding volgen en geen startkwalificatie bezitten, maar die niet als vsv'er worden meegeteld omdat het gevolgde onderwijs als eindonderwijs gezien kan worden.
Het gaat om:
- Jongeren met een mbo-1-diploma die na de entreeopleiding geen (vervolg)opleiding meer volgen;
- Vso-uitstromers van cluster 3 die geen vervolgopleiding zijn gaan doen. Deze jongeren zijn ook vrijgesteld van de kwalificatieplicht;
- Vso-uitstromers uit andere clusters die geen vervolgopleiding zijn gaan doen en van wie bekend is dat zij zijn uitgestroomd met het uitstroomprofiel arbeidsmarktgericht of dagbesteding;
- Uitstromers uit het praktijkonderwijs die geen vervolgopleiding zijn gaan volgen. Ook deze jongeren zijn vrijgesteld van de kwalificatieplicht;.

Kwetsbare jongere
Vanuit het ministerie van OCW wordt gesproken over Jongeren in Kwetsbare Positie (JiKP). Dit zijn jongeren die moeite hebben met het behalen van een startkwalificatie of die een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt. Door OCW is de groep gedefinieerd als jongeren tot 23 jaar die vanuit bepaalde onderwijsposities (praktijkonderwijs, vso-profiel arbeidsmarkt en vervolgonderwijs, vmbo-basisberoepsgerichte leerweg, mbo-1) uit het onderwijs zijn gestroomd of zijn doorgestroomd naar of binnen mbo-1 of mbo-2 in het daaropvolgende schooljaar.

In deze rapportage spreken we over kwetsbare jongeren (in plaats van Jongeren in Kwetsbare Positie) en hanteren we een iets breder begrip van de doelgroep, namelijk: iedereen die *ooit* op het praktijkonderwijs, vso of de entreeopleiding (mbo-niveau 1) heeft gezeten, of nog zit.

Inkomenssituatie van vsv'ers
In deze rapportage wordt ook gekeken naar de werk- en inkomenssituatie van vsv'ers. Daarvoor worden de VSV-maandrapportages van het *Inlichtingenbureau* gebruikt. Voor het bepalen van het hoogte van het inkomen is gekozen om een indeling in categorieën te hanteren die bestaat uit geen inkomen, inkomen onder het wettelijk minimumloon (WML) en inkomen boven het wettelijk minimumloon.
De grenswaarde van het wettelijk minimumloon is bepaald aan de hand van het wettelijk minimumloon dat gold op 1 januari 2021[1] bij 21-jarigen en ouder.
Het inkomen op/onder WML is bepaald door het gemiddelde maandinkomen te berekenen over de maanden dat de jongere in de bestanden van het Inlichtingenbureau voorkomt.

De in dit rapport gekozen grenswaarde van het WML is een andere grenswaarde dan die wordt gehanteerd in de VSV-maandrapportages van het Inlichtingenbureau. Daar wordt gewerkt met zogenaamde *Prioriteiten* en wordt een grenswaarde van meer/minder dan 300 euro gehanteerd. De keuze voor WML is gemaakt omdat deze grenswaarde op een meer zinvolle manier een inschatting geeft van de mate waarin de jongere naar verwachting in zijn eigen bestaan kan voorzien.

1 Er is gekozen voor deze peildatum, omdat deze rapportage betrekking heeft op 2020-2021.

De belangrijkste uitkomsten

Inleiding op de monitor

- In de monitor staan de jongeren en jongvolwassenen woonachtig in de RMC-subregio Eem en hun loopbaan centraal. De hoofdvraag is hoe het met hen gaat: zitten ze op school, halen ze een diploma, krijgen ze ondersteuning, hebben ze werk? De monitor richt zich niet alleen op jongeren en jongvolwassenen die verzuimen of uitvallen, maar op álle jongeren en jongvolwassenen. Niet het presteren van scholen of het rendement van opleidingen staat dus centraal, maar de situatie van de jongeren en jongvolwassenen. Daarbij kijken we naar de loopbaan en belangrijke peilmomenten daarbinnen.

Een bijzonder schooljaar voor de jongeren in de RMC-subregio Eem

In deze rapportage presenteren we de uitkomsten over de tweede meting van de monitor onderwijsloopbanen van jongeren in de RMC-subregio Eem. De uitkomsten hebben net als in de voorgaande meting betrekking op een bijzonder schooljaar, waarin de scholen als gevolg van het coronavirus meerdere periodes gesloten waren en online onderwijs moesten verzorgen, waarin sprake was van aangepaste eindexamens en waarin verschillende branches periodes gesloten zijn geweest. Dat leidt tot een aantal opvallende uitkomsten:

- De meest opvallende uitkomst is de grotere en ook langere onderwijsdeelname van jongeren in de RMC-regio. In de volle breedte zien we terug dat meer jongeren in deze tweede meting een opleiding volgen.
- Binnen de havo zien we verschuivingen in uitstroombestemmingen. Vooral opvallend is de kleinere doorstroom naar hoger onderwijs en een grotere uitstroom naar het mbo (van zowel gediplomeerde als ongediplomeerde havisten).
- Het percentage havo-gediplomeerden is na een stijging in 2019-2020 weer terug op het normale niveau. De aangepaste examens hebben hierop dus geen invloed gehad.
- Eventuele effecten van de coronacrisis waren in 2020-2021 niet zichtbaar op de arbeidsmarktsituatie van de 22-jarige vsv'ers.
- Ook in termen van uitval en switch zijn (nog) geen effecten als gevolg van de coronacrisis zichtbaar.

Hoe gaat het met de jongeren in de regio?

- Met veruit de meeste jongeren in de regio gaat het goed. Zij volgen een opleiding en/of hebben een startkwalificatie.
- Een klein deel van de jongeren verlaat jaarlijks het onderwijs zonder startkwalificatie. Het betreft circa één op de tien 20- en 22-jarigen, per jaargroep ruim 450 jongeren. Van hen is ongeveer driekwart voortijdig schoolverlater en voor een kwart van de jongeren was het gevolgde onderwijs (pro, vso, entree) eindonderwijs.
- In deze tweede meting is een duidelijke stijging zichtbaar in het aandeel jongeren dat onderwijs volgt. In het bijzonder voor de peilgroepen van 20 en 22 jaar zien we dat meer jongeren nog een opleiding volgen ten opzichte van voorgaande metingen. Het gaat zowel om jongeren die al een startkwalificatie bezitten en een opleiding volgen, als om jongeren die zonder startkwalificatie onderwijs volgen. Het lijkt er vooral op dat langer doorstuderen voor jongeren aantrekkelijker is geworden als gevolg van diverse maatregelen die door corona zijn genomen en de (verondersteld) slechte arbeidsmarktsituatie.

Aandacht voor kwetsbare jongeren

- Kwetsbare jongeren zijn vaker dan niet-kwetsbare jongeren vsv'er. In absolute aantallen gezien zijn de meeste vsv'ers echter niet-kwetsbaar.
- Ongeveer 40 procent van de vso cluster 4 uitstromers en 60 procent van de praktijkonderwijs uitstromers kiest voor een vervolgopleiding in het mbo.
  Vier jaar na de overstap heeft ongeveer de helft van deze vso- en pro-overstappers een startkwalificatie behaald. Tegenover deze jongeren staat ook een minder succesvolle groep. Ruim een vijfde van de leerlingen is vroegtijdig uitgevallen en vsv'er. De toename die we in deze meting zien in het aantal jongeren dat onderwijs volgt, is niet (breed) is terug te zien bij de kwetsbare groep 22-jarigen.
- Na vier jaar in het mbo volgen nog relatief veel overstappers uit het praktijkonderwijs en vso cluster 4 een opleiding, maar dit aandeel is voor de vso-mbo overstappers wel kleiner dan in voorgaande meting. Deels gaat het om opstromers. Een kleiner deel lijkt het gevolg van switches en studievertraging.

Loopbanen in het vo

- Het havo vormt een belangrijke, grote onderwijssoort binnen het vo, waarbinnen veel op- en afstroom plaatsvindt. Net als in de voorgaande meting zijn er enkele opvallende uitkomsten, waar de gedeeltelijke schoolsluitingen en de aangepaste eindexamens als gevolg van corona een rol in lijken spelen. De uitstroom van havisten naar het hoger onderwijs is beduidend lager dan in voorgaande metingen; de uitstroom naar het mbo ligt juist op een hoger niveau. Ook is er een groter aantal leerlingen dat na hun diplomering op het havo (tijdelijk) geen onderwijs volgt.
- De doorstroom van vmbo-g/t naar het havo is in deze meting opnieuw toegenomen. Onduidelijk is of dit een gevolg is van het ingevoerde doorstroomrecht of ook een effect is als gevolg van de coronamaatregelen / aangepaste examinering.
  Vmbo-havo doorstromers halen op het havo minder vaak een diploma dan andere havisten. Daardoor stromen vmbo-havo doorstromers vaker na het havo uit naar het mbo.
- De verblijfsduur binnen het vo in brede zin (alle onderwijstypen) is vergelijkbaar met de vorige meting. Dat betekent dat ongeveer driekwart van alle vo-leerlingen de opleiding binnen de nominale duur afrondt.

Startkwalificatie en voortijdig schoolverlaten

- Het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in de RMC-subregio is opnieuw licht gedaald. De RMC-subregio doet het hiermee beter dan landelijk gemiddeld, waar sprake is van een lichte stijging van het aantal nieuwe vsv'ers. Op 16-jarige leeftijd is het aantal en percentage voortijdig schoolverlaters nog relatief klein, maar met 18 jaar neemt het aantal voortijdig schoolverlaters sterk toe als gevolg van het einde van de kwalificatieplicht.
- Met 22 jaar heeft ruim 11 procent van de jongeren het onderwijs zonder startkwalificatie verlaten. Voor het grootste deel betreft het vsv'ers (8,4%, dit zijn bijna allemaal oude vsv'ers). Een kleiner deel (2,8%) bestaat uit jongeren zonder startkwalificatie voor wie het laatst gevolgde onderwijs eindonderwijs was. Ruim driekwart van alle 22-jarige vsv'ers is afkomstig van het mbo.
- Ruim driekwart van de groep 22-jarige vsv'ers heeft het afgelopen jaar gewerkt en circa 40 procent heeft inkomsten op of boven het niveau van het wettelijk minimumloon. Dat is vergelijkbaar de voorgaande meting. Sluitingen en beperkingen in diverse branches als gevolg van de coronamaatregelen hebben dus niet geleid tot een slechtere uitgangspositie van deze jongeren op de arbeidsmarkt. Desondanks blijft de situatie op de arbeidsmarkt van veel van

deze jongeren kwetsbaar. Door de veelal lage inkomens lijken hun kansen op het opbouwen van een zelfstandig bestaan beperkt.

- Het totale aantal opleidingsstakers onder eerstejaars mbo-studenten is de afgelopen jaren gedaald. In 2021 ligt het percentage op bijna 26 procent, een vergelijkbaar niveau als vorig jaar. Positief is dat het overgrote deel van deze opleidingsstakers herstart met een nieuwe opleiding en dat dit aandeel switchers de laatste jaren ook nog licht is toegenomen. Tegelijkertijd blijkt de gemaakte studiekeuze voor veel de studenten niet de juiste. Dit is een blijvend punt van aandacht.

Nieuwkomers in de regio

- Nieuwkomers kunnen gezien worden als een kwetsbare groep jongeren, in ieder geval wat betreft hun onderwijsloopbaan. Vrijwel geen enkele jongere in de doelgroep van nieuwkomers die in dit onderzoek is bekeken volgt onderwijs. Meer duiding is nodig om deze cijfers goed te kunnen interpreteren.

1 Inleiding

1.1 De monitor

Het percentage voortijdig schoolverlaten in de RMC-subregio Eem is na enkele jaren van stijging in de afgelopen twee jaar weer gedaald. De subregio Eem wil graag meer inzicht in de onderwijsloopbanen van de jongeren. Daarom wordt er onderzoek gedaan. De gemeente Amersfoort heeft als contactgemeente van de RMC-subregio Eem opdracht verleend voor monitoring.
In de monitor staan de jongeren en jongvolwassenen woonachtig in de RMC-subregio Eem en hun loopbaan centraal. De hoofdvraag is hoe het met hen gaat: zitten ze op school, halen ze een diploma, krijgen ze ondersteuning, hebben ze werk? De monitor richt zich niet alleen op jongeren en jongvolwassenen die verzuimen of uitvallen, maar op álle jongeren en jongvolwassenen. Niet het presteren van scholen of het rendement van opleidingen staat dus centraal, maar de situatie van de jongeren en jongvolwassenen. Daarbij kijken we naar de loopbaan en belangrijke peilmomenten daarbinnen. Dit doen we door te kijken naar de (onderwijs)situatie van alle jongeren en jongvolwassenen woonachtig in de RMC-subregio Eem op 16-, 18-, 20- en 22-jarige leeftijd (peildatum 1 oktober 2020). De peilmomenten zijn zo gekozen dat ze verschillende fasen en overgangsmomenten in de loopbaan bestrijken en tegelijk voor beleid relevante grenzen markeren.



De eerste meting van de monitor onderwijsloopbanen Eem is in mei 2021 verschenen. De schoolloopbaan van alle jongeren en jongvolwassenen in de regio is in deze meting kwantitatief in beeld gebracht (peildatum 1 oktober 2020). In deze rapportage wordt hier met een tweede meting een vervolg aan gegeven (peildatum 1 oktober 2021). We geven een update van de kengetallen die in de eerdere meting is gepresenteerd. We lichten opvallende uitkomsten kort toe in tekst bij de tabellen of figuren.

Een bijzondere meting door het coronavirus
Net als in de eerste meting, heeft ook de tweede meting betrekking op een bijzonder schooljaar, waarin als gevolg van het coronavirus de scholen enige maanden gesloten zijn geweest, het eindexamen in aangepaste vorm is afgenomen en verschillende branches (o.a. horeca) een periode gesloten zijn geweest. Als gevolg daarvan wijken bepaalde cijfers in deze meting af van andere jaren. Daarnaast lijken ook effecten van het begin van de coronacrisis inmiddels zichtbaar

te worden in het onderwijs. Daar wordt in deze rapportage specifiek aandacht aan besteed. Waar relevant wordt in de tekst verwezen naar bijzonderheden als gevolg van corona.

1.2 Data en privacy

We maken voor de monitor gebruik van verschillende data die betrekking hebben op de jongeren woonachtig in de RMC-subregio Eem. Het gaat om onderwijsgegevens en gegevens die betrekking hebben op verzuim, werk en inkomen[2] van vsv'ers. Daarbij staat voorop dat de privacy van de jongeren en jongvolwassenen goed gewaarborgd blijft. Over de vorm waarin en de manier waarop de data moesten worden aangeleverd zijn duidelijke (procedurele) afspraken gemaakt, in overeenstemming met de privacywetgeving (AVG). Een uitgebreide verantwoording van de werkwijze vindt u hier.
We hebben alle data gekoppeld tot één databestand. Tenzij anders vermeld, zijn alle cijfers, grafieken en tabellen in deze rapportage gebaseerd op dit bestand.

1.3 Leeswijzer en overzicht van tabellen en figuren

We doen in deze rapportage verslag van de tweede meting van de monitor onderwijsloopbanen, in de vorm van een beknopt werkdocument met daarin de belangrijkste uitkomsten in de vorm van grafieken en tabellen. Op verschillende plekken is er de mogelijkheid om door te klikken naar aanvullende informatie of achterliggende (online) tabellen. In deze achterliggende tabellen is het mogelijk om uitsplitsingen te maken of te filteren op cijfers voor onder andere de eigen gemeente of onderwijsinstelling.[3] Het werkdocument heeft de vorm van een factsheet. Conclusies en begeleidende tekst blijven beperkt. In deze tweede meting zijn een aantal cijfers weergegeven in figuren in plaats van tabellen. Om de vergelijking met de tabellen uit de vorige meting te vergemakkelijken zijn de nieuwe cijfers in de bijlage ook weergegeven als tabellen.
De tabellen zijn geclusterd binnen zes deelthema's. Een overzicht van alle tabellen staat hieronder.

Overzicht tabellen/grafieken

	Tabel/ figuur	Omschrijving
	De jongeren in de regio	
Tabel 1	Omvang, per peilgroep[4]	Aantal jongeren woonachtig in de RMC-regio, voor 4 leeftijdsgroepen (16, 18, 20 en 22 jaar)
Tabel 1	Samenstelling geslacht, per peilgroep	Uitsplitsing van de peilgroepen naar geslacht
Tabel 1	Samenstelling woongemeente, per peilgroep	Uitsplitsing van de peilgroepen naar woongemeente
	Hoe gaat het met de jongeren in de regio?	

2 De maandbestanden april 2021, mei 2021 en augustus 2021 ontbreken in de analyses. De analyses zijn hierop aangepast.
3 Afhankelijk van de gepresenteerde variabelen is bepaald welke uitsplitsingsmogelijkheden relevant zijn.
4 In de monitor kijken we naar de jongeren op 16-, 18-, 20- en 22-jarige leeftijd. Deze vier groepen noemen we peilgroepen.

	Tabel/ figuur	Omschrijving
Tabel 2	Positie 1 oktober, per peilgroep	(Onderwijs)situatie voor de verschillende leeftijdsgroepen (onderwijs, vsv, niet in opleiding met startkwalificatie, plus verfijningen)
Figuur 1	Hoogst behaalde diploma, per peilgroep	Aandeel jongeren per peilgroep dat diploma in vo of mbo behaald heeft (ooit) en niveau van dat diploma
	Aandacht voor kwetsbare jongeren	
Tabel 3	Vsv en eindonderwijs zonder SK, per peilgroep	Aandeel jongeren zonder startkwalificatie niet in onderwijs, uitgesplitst in vsv en eindonderwijs, per peilgroep
Figuur 2	Vsv naar JIKP, 22-jarigen	Aandeel vsv onder JIKP'ers van 22 jaar
Figuur 3	Situatie overstappers vso-cluster 4 naar mbo	Onderwijsloopbaan in termen van startkwalificatie en vsv van overstappers vso-cluster 4 naar mbo, over meerdere jaren.
Figuur 4	Situatie overstappers pro naar mbo	Onderwijsloopbaan in termen van startkwalificatie en vsv van overstappers praktijkonderwijs naar mbo, over meerdere jaren.
	Loopbanen in het vo	
Figuur 5	Havo: rotonde van het vo	In- en uitstroom in en uit de bovenbouw havo (stromen vmbo-havo, havo-vwo, havo-mbo, havo-ho, havo-vsv etc.)
Figuur 6	Verblijfsduur vo	Verblijfsduur (nominaal, korter of langer dan nominaal) van vo-leerlingen, 18-jarigen
Figuur 7	Op- en afstroom vo	Voorkomen van op- en afstroom in het vo bij leerlingen die langer dan nominaal over hun vo-opleiding doen, 18-jarigen
Figuur 8	Doorstroom van vmbo naar havo	Omvang van de doorstroom van vmbo naar havo
Figuur 9	Diplomering havo voor doorstromers en niet-doorstromers	Verschillen in diplomering havo voor leerlingen die zijn doorgestroomd vanuit het vmbo in vergelijking met leerlingen die altijd havo hebben gevolgd of zijn afgestroomd vanuit het vwo
Figuur 10	Uitstroombestemming van havo-uitstromers, voor doorstromers en niet-doorstromers	Verschillen in uitstroombestemming tussen havo-uitstromers die zijn doorgestroomd vanuit het vmbo in vergelijking met leerlingen die altijd havo hebben gevolgd of zijn afgestroomd vanuit het vwo
	Startkwalificatie en voortijdig schoolverlaten	
Tabel 4	Nieuwe voortijdig schoolverlaters RMC-regio Eem	RMC-cijfers over het nieuwe aantal vsv'ers
Figuur 11	Niet in onderwijs zonder SK, per peilgroep	Uitsplitsing van de groep jongeren die niet in opleiding is zonder startkwalificatie, per peilgroep. O.a. eindonderwijs vso, eindonderwijs Entree, oud-vsv, nieuw-vsv, nieuwkomers.
Figuur 12	vsv'ers naar herkomst onderwijstype, 22-jarigen (%)	Onderwijsherkomst van de 22-jarige vsv'ers
Figuur 13	vsv'ers naar herkomst onderwijstype, 16-, 18- en 20-jarigen (%)	Onderwijsherkomst van de 16-, 18- en 20-jarige vsv'ers
Figuur 14	Arbeidsmarktsituatie van vsv'ers, 22-jarigen (%)	Het hebben van werk door 22-jarige vsv'ers en de mate waarin er sprake is van stabiel werk.
Figuur 15	Inkomenssituatie van vsv'ers, 22-jarigen (%)	Hoogte van het inkomen (categorieën) van 22-jarige vsv'ers
Figuur 16	SK naar diploma, per peilgroep	Aandeel jongeren met startkwalificatie en type diploma (havo-vwo of mbo), per peilgroep
Figuur 17	Uitval in eerste verblijfsjaar mbo	Uitval (=schoolverlaters die niet elders herstarten) in het eerste verblijfsjaar van het mbo, van alle jongeren woonachtig in de RMC-regio (ongeacht vestiging mbo)
Figuur 18	Switch in eerste verblijfsjaar mbo	Switch (van opleiding en/of school) in het eerste verblijfsjaar van het mbo, van alle jongeren woonachtig in de RMC-regio (ongeacht vestiging mbo)

	Tabel/ figuur	Omschrijving
Figuur 19	Ongeoorloofd verzuim naar onderwijssoort, per peilgroep (%)	Gevolgde onderwijssoort van jongeren met een ongeoorloofd verzuimmelding, per peilgroep.
	Nieuwkomers in de regio	
Tabel 5	Positie 1 oktober van nieuwkomers (lees: jongeren zonder BSN)	Het volgen van onderwijs door nieuwkomers.
Tabel 6	Laatste jaar onderwijs van vsv'ers onder de nieuwkomers (lees: jongeren zonder BSN)	Het laatste jaar waarin nieuwkomers die vsv'er zijn nog onderwijs hebben gevolgd.

2 Uitkomsten eerste meting

2.1 De jongeren in de regio

Omvang en samenstelling
Elke leeftijdsgroep (peilgroep) omvat ruim 4.000 tot 5.000 jongeren. De omvang van de leeftijdsgroepen neemt af met de stijgende leeftijd. Het gaat waarschijnlijk om jongeren die verhuizen naar een (andere) stad (waaronder Utrecht) om daar een studie te volgen.[5]

Tabel 1 – Omvang en samenstelling peilgroepen naar geslacht en naar woonregio (%)

	16 jaar	18 jaar	20 jaar	22 jaar
Man	51	51	53	52
Vrouw	49	49	47	48
Amersfoort	39	38	39	41
Baarn	5	6	5	4
Barneveld	17	17	18	17
Bunschoten	6	5	6	6
Leusden	7	8	7	6
Nijkerk	11	12	12	11
Soest	11	12	11	11
Woudenberg	3	4	4	3
Totaal N (= 100%)	4.875	5.031	4.716	4.217

- Meer cijfers

De samenstelling van de peilgroepen is vergelijkbaar met de vorige meting (2020). Wel zien we dat de groepen 16- en 18-jarigen kleiner zijn (ongeveer 5% minder jongeren) ten opzichte van de vorige meting. Dit is mogelijk (deels) het gevolg van krimp van het aantal jongeren in de regio. Onduidelijk is echter hoe groot deze factor is. In de gemeente Amersfoort – als grootste gemeente van de RMC-subregio – is vooralsnog geen krimp zichtbaar in het aantal 16-22 jarigen.[6] Cijfers over de andere gemeenten in de RMC-subregio ontbreken echter.

5 In de Utrechtse monitor zie we dat de groep 20- en 22-jarigen juist toeneemt door studenten die naar Utrecht trekken.
6 Bron: Gemeente Amersfoort in cijfers (16-22 jarigen), https://amersfoortincijfers.nl/jive?cat_open_code=c.

2.2 Hoe gaat het met de jongeren in de regio?

De peilmomenten bestrijken verschillende fasen en overgangsmomenten in de schoolloopbaan. Hoewel de verschillende fasen en overgangsmomenten ook in deze tweede meting zijn terug te zien, is er ten opzichte van de voorgaande meting een behoorlijk grote verandering zichtbaar in de onderwijssituatie van de jongeren in de RMC-regio. Dat geldt in het bijzonder voor de peilgroepen van 20- en 22-jarigen.

Meer jongeren in onderwijs
Voor de groep 16-jarigen zien we geen grote verschillen ten opzichte van voorgaande jaren. De meeste van deze jongeren zitten nog op het vo (62%). Een deel heeft de overstap naar het mbo al gemaakt (31%), of gaat dat bijna doen. Een kleiner deel volgt een andere route, via bijvoorbeeld het vso of praktijkonderwijs.
Met 18 jaar hebben de overstappers van het vmbo (vrijwel) allemaal de overstap naar vervolgonderwijs gemaakt. Ook de meeste havo- en vwo-leerlingen zijn gestart met een vervolgopleiding. Ten opzichte van de voorgaande meting volgt een iets groter deel van de 18-jarigen onderwijs (was 86%, nu 87%). Deze stijging is volledig toe te schrijven aan een stijging van het aandeel 18-jarigen dat onderwijs in het hoger onderwijs volgt (was 34%, nu 36%). Naast een stijging van het aandeel onderwijsvolgende 18-jarigen zien we ook een daling in de vsv-cijfers (van 5,3% naar 3,7%) van 18-jarigen. Het gaat hier om een optelsom van nieuwe én oude vsv'ers. Dat geeft een iets ander beeld dan de officiële vsv-cijfers van OCW, die enkel betrekking hebben op *nieuwe* vsv'ers.
Voor de andere peilgroepen – 20 jaar en 22 jaar – is er een sterke stijging van het percentage jongeren dat (nog) onderwijs volgt. In de vorige meting volgde 67 procent van de 20-jarigen en 44 procent van de 22-jarigen onderwijs. Nu is dat respectievelijk 72 procent en 60 procent. Net als bij 18 jaar komt dit door een stijging van het aandeel jongeren dat onderwijs in het hoger onderwijs volgt. Het aandeel 20- en 22-jarigen dat een mbo-opleiding volgt is juist licht gedaald ten opzichte van de vorige meting. Overall is echter sprake van een stijgende onderwijsdeelname. Als gevolg daarvan zien we in deze meting minder vsv'ers (met name bij 20-jarigen) en ook minder jongeren (met name 22-jarigen) die mét startkwalificatie geen onderwijs meer volgen.

Over de volle breedte zien we in deze meting dus meer jongeren die onderwijs volgen. Dit lijkt het gevolg te zijn van een Corona-effect. Als gevolg van de coronamaatregelen in 2020 en 2021 blijven jongeren langer in het onderwijs. Daar lijken meerdere factoren een rol in te spelen. Door sluiting van diverse sectoren, onzekerheid over de arbeidsmarkt, geen afgifte van bindend studieadviezen (BSA) en gebrek aan alternatieven zoals een tussenjaar, is het volgen van een opleiding en het langer doorstuderen voor jongeren aantrekkelijker geworden. Dit effect is met name zichtbaar vanaf 18 jaar. Daarvoor zijn jongeren nog kwalificatieplichtig en spelen deze factoren een minder grote rol.

Tabel 2 – Situatie in onderwijs, per peilgroep (%)

	16 jaar	18 jaar	20 jaar	22 jaar
In opleiding	**98,7**	**87,4**	**71,8**	**60,4**
- VO - vmbo	13,1	0,2	-	0,0
- VO - havo/vwo	48,2	5,3	-	-
- VO - anders	0,2	0,3	0,8	1,0
- VSO	2,7	0,7	0,1	0,0
- Praktijkonderwijs	2,5	0,3	0,0	0,0
- Mbo	30,6	43,6	21,7	8,6
- Hoger onderwijs	1,2	35,7	47,8	50,8
- VAVO/ve	0,2	1,4	0,5	0,1
Niet in onderwijs zonder SK	**1,0**	**5,6**	**10,0**	**11,2**
- VSV	0,6	3,7	7,2	8,4
- Eindonderwijs praktijkonderwijs	0,1	0,8	1,0	1,4
- Eindonderwijs vso	0,1	0,6	1,3	1,1
- Eindonderwijs mbo-1 met diploma	-	0,5	0,5	0,3
- Vrijstelling Leerplicht	0,2	-	-	-
Niet in onderwijs met SK	**0,3**	**7,0**	**19,2**	**28,4**
Totaal N (= 100%)	4.875	5.031	4.716	4.217

- Meer cijfers
- Meer cijfers

Behaalde diploma's

Met veruit de meeste jongeren in de regio gaat het goed: zij hebben een succesvolle schoolloopbaan die in veruit de meeste gevallen wordt afgesloten met een diploma op ten minste het niveau van de startkwalificatie. Met 20 jaar heeft 94 procent een diploma in het vo of mbo behaald, heeft 76 procent een startkwalificatie en volgt 72 procent nog steeds een opleiding. We zien (met name voor de 16-, 18- en 20-jarigen, een stijging in het percentage jongeren dat een diploma heeft behaald. Dit is waarschijnlijk het gevolg van de coronamaatregelen in de schooljaren 2019-2020 en 2020-2021. In 2019-2020 werd het centraal eindexamen niet afgenomen en in 2020-2021 in aangepaste vorm. Mogelijk zijn de slagingspercentages hierdoor hoger. Wanneer we naar de landelijke slagingspercentages kijken zien sinds 2015 een lichte stijging op alle niveaus. In 2020 was er sprake van uitzonderlijk hoge slagingspercentages[7]. In 2021 zien we dat de slagingspercentages lager liggen dan in 2020, maar nog wel oplopen in de langlopende trend (dus hoger dan in 2019).

7 Examenmonitor Voortgezet Onderwijs 2021, Dienst uitvoering Onderwijs

Van de 20-jarigen die geen opleiding meer volgen (28%) heeft 19 procent wel een startkwalificatie behaald. De andere 9 procent heeft dat niet. In aantallen gezien betekent dat dat ruim 450 20-jarigen het initieel onderwijs hebben verlaten[8] zonder startkwalificatie. Dit zijn er minder dan in de vorige meting. Omdat de effecten die de coronacrisis heeft op de grotere / langere onderwijsdeelname waarschijnlijk tijdelijk zijn, zal het aantal jongeren dat het onderwijs verlaat zonder startkwalificatie de komende jaren mogelijk weer oplopen

*Figuur 1 – Hoogst behaalde diploma, per peilgroep (%)**

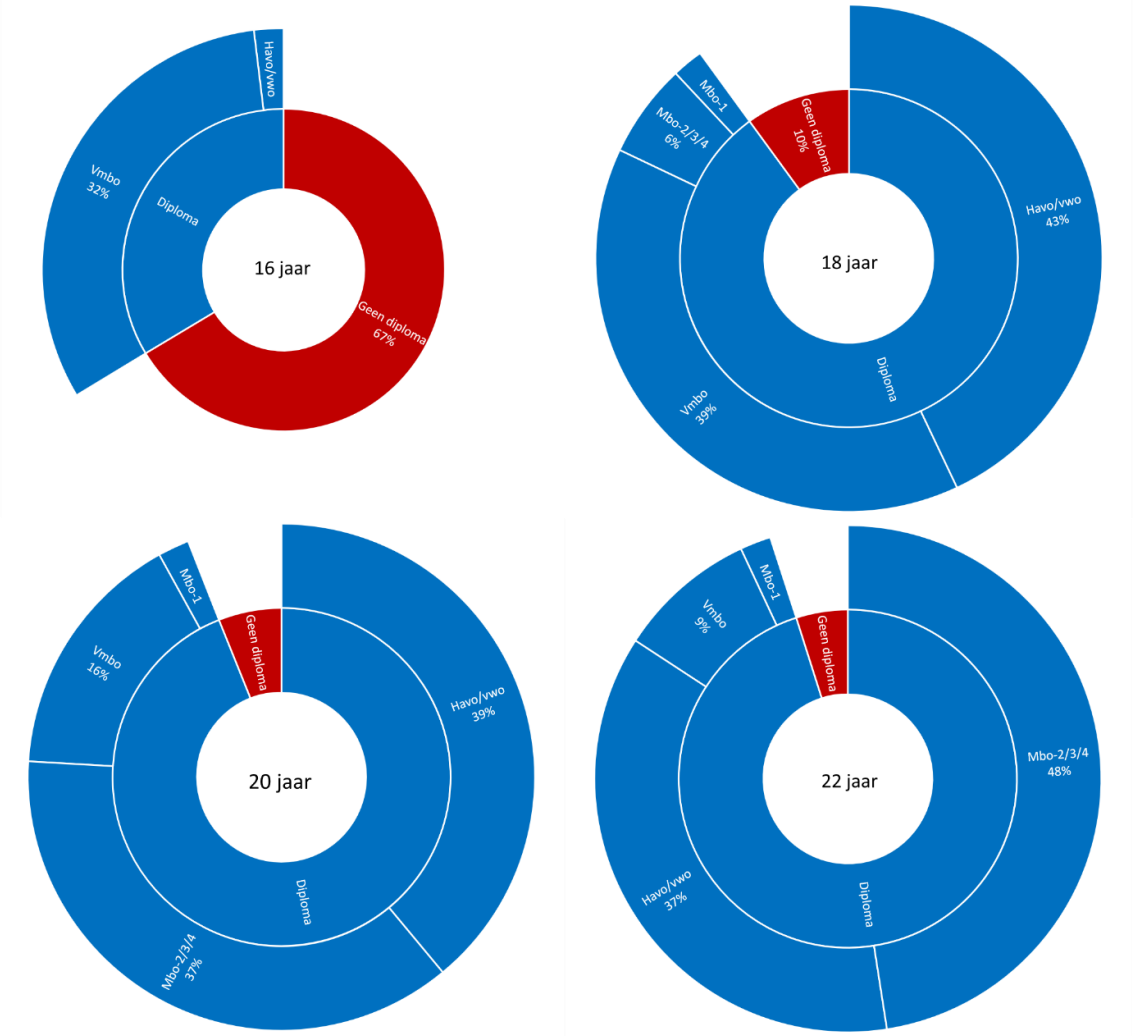

* De gepresenteerde cijfers laten zien wat het hoogste diploma is dat jongeren *ooit* hebben behaald. Het gaat dus niet om behaalde diploma's in het afgelopen jaar.

- Meer cijfers
- Meer cijfers

8 Niet per definitie in het afgelopen jaar, dat kan ook in eerdere jaren zijn geweest.

Conclusie
Met veruit de meeste jongeren in de regio gaat het goed. Zij volgen een opleiding en/of hebben een startkwalificatie. Met een klein deel van de jongeren gaat het in de schoolloopbaan minder goed. Zij verlaten het onderwijs zonder startkwalificatie. Dat is vooral zichtbaar bij het bereiken van de 18-jarige leeftijd. Dan eindigt de kwalificatieplicht en daardoor neemt het aantal en percentage vsv'ers sterk toe.

In deze tweede meting is een duidelijke stijging zichtbaar in het aandeel jongeren dat onderwijs volgt. In het bijzonder voor de peilgroepen van 20 en 22 jaar zien we dat meer jongeren nog een opleiding volgen ten opzichte van voorgaande metingen. Het gaat zowel om jongeren die al een startkwalificatie bezitten en een opleiding volgen, als om jongeren die zonder startkwalificatie onderwijs volgen. Langer doorstuderen is voor jongeren aantrekkelijker geworden als gevolg van diverse maatregelen die door corona zijn genomen en de (verondersteld) slechte arbeidsmarktsituatie.

Op 20- en 22-jarige leeftijd is ongeveer één op de tien jongeren niet in onderwijs zonder startkwalificatie. In aantallen zijn dat ruim 450 20-jarigen en ook ruim 450 22-jarigen. In de meeste gevallen (circa 75%) gaat het om (oude) vsv'ers.

2.3 Aandacht voor kwetsbare jongeren

Een deel van de jongeren in de regio heeft extra aandacht en ondersteuning nodig om onderwijs te (kunnen) volgen. Het gaat om jongeren die onderwijs volgen binnen het voortgezet speciaal onderwijs (vso), praktijkonderwijs of een entreeopleiding. Daarnaast is er ook een groep jongeren die binnen het reguliere onderwijs (vo en mbo) of in de overgang van vo naar mbo extra zware ondersteuning krijgt.
In deze monitor kijken we naar de effecten die dat heeft op de schoolloopbaan, maar deze ondersteuning heeft ook belangrijke andere effecten. Dat geldt met name voor de ondersteuning en begeleiding die geboden wordt binnen het vso cluster 4 en de entreeopleiding. Het gaat dan bijvoorbeeld om de ondersteuning van het gezin, het verbeteren van het welbevinden van de jongere en (andere) activiteiten om jongeren op het rechte pad te houden. De opbrengsten van de inspanningen die binnen deze school/onderwijstypen worden gedaan zijn dus groter dan alleen het behalen van een diploma of startkwalificatie.

We zoomen in deze paragraaf eerst in op de situatie van kwetsbare 22-jarigen. Vervolgens gaan we dieper in op de doorstroom van vso en praktijkonderwijs naar mbo.

Kwetsbaar en de kans op voortijdig schoolverlaten
In paragraaf 2 kwam aan de orde dat ongeveer één op de tien 20- en 22-jarigen (nog) geen startkwalificatie heeft behaald en geen onderwijs volgt. Een deel van deze jongeren volgde onderwijs dat niet tot een startkwalificatie leidt. Het gaat om jongeren die na het praktijkonderwijs, vso cluster 3 of entreeopleiding geen vervolgonderwijs meer volgen. Dit onderwijs is eindonderwijs geweest. Deze jongeren worden niet meegeteld als vsv'er. Voor de andere jongeren geldt dat niet: hen is het om andere redenen niet gelukt een startkwalificatie te halen. Zij worden wél meegeteld als vsv'er. Deze groep is divers, het gaat om jongeren die zijn uitgevallen in het mbo, om jongeren uit vso cluster 4 die geen vervolgopleiding zijn gaan doen, overstappers van praktijkonderwijs naar mbo die uitvallen in het mbo, etc.

De volgende tabel laat zien welk deel van de jongeren zonder startkwalificatie die ook geen onderwijs volgen vsv'er is en welk deel valt binnen de groep van eindonderwijs.

Tabel 3 – Voortijdig schoolverlaten (vsv) en eindonderwijs zonder startkwalificatie (SK), per peilgroep (%)

	Vsv	Eindonderwijs zonder SK	Totaal niet in opleiding zonder SK
16 jaar	0,6	0,2	1,0
18 jaar	3,7	1,9	5,6
20 jaar	7,2	2,8	10,0
22 jaar	8,4	2,7	11,1

- Meer cijfers

De mate waarin jongeren een startkwalificatie halen verschilt. Onder de jongeren met een achtergrond in het vso, pro of entree ('kwetsbare' jongeren) is dit percentage lager dan onder niet- of minder kwetsbare jongeren.
In het volgende figuur 2 hebben we voor de verschillende (deel)groepen kwetsbare jongeren van 22 jaar die we onderscheiden en voor de groep kwetsbare 22-jarigen als totaal in beeld gebracht wat hun (onderwijs)positie is op 22-jarige leeftijd. Voor elke (deel)groep is in het figuur ook zichtbaar welk deel van de jongeren die met 22 jaar nog onderwijs volgt (lichtblauw + donkerblauw) wél al een startkwalificatie bezit (het donkerblauwe deel in het figuur) en welk deel (nog) niet (het lichtblauwe deel). De stijging van het aantal jongeren in onderwijs die we eerder zagen, is bij de totale groep kwetsbare jongeren niet direct terug te zien. Wel zien we dat van de groep kwetsbare jongeren die onderwijs volgt een groter deel over een startkwalificatie beschikt (tweede meting 18%, eerste meting 13%). Per (deel)groep van kwetsbare jongeren zijn er veel verschillen te zichtbaar. Een mogelijke verklaring is dat (deels) online onderwijs voor sommige groepen minder passend was dan voor andere groepen.

Per (deel)groep zijn er ook een aantal veranderingen zichtbaar ten opzichte van de vorige meting:
- Meer jongeren uit het vso cluster 3[9] volgen met 22 jaar onderwijs (lichtblauw+donkerblauw) (12%, was 6%). Daarnaast zien we een verandering in de samenstelling van de groep die het onderwijs heeft verlaten zonder startkwalificatie (oranje+grijs). Een groter deel van hen is vsv en voor een kleiner deel is het gevolgde onderwijs in cluster 3 eindonderwijs geweest. Dit wijst er op dat een groter deel van de jongeren uit cluster 3 na uitstroom uit het vso een vervolgopleiding is gaan volgen, maar daar zonder startkwalificatie zijn uitgevallen. Een kanttekening hierbij is dat de aantallen in beide metingen klein zijn (51 cluster 3 leerlingen in 2020, 50 in 2021).
- Voor de jongeren die ooit praktijkonderwijs hebben gevolgd zien we het tegenovergestelde en is de groep voor wie het praktijkonderwijs eindonderwijs was juist iets gegroeid.
- Voor de jongeren die ooit in het vso cluster 4 hebben gezeten zien we bij de 22-jarigen een stijging van het aantal jongeren in onderwijs met startkwalificatie (van 13% naar 23%). Dat zijn

9 Onder cluster 3 van het vso vallen scholen voor leerlingen met verstandelijke (zeer moeilijk lerend) beperkingen en/of lichamelijke beperkingen en leerlingen die langdurig ziek zijn.

22 jongeren meer dan vorig jaar. Ook is er een grote daling in het vsv-percentage te zien ten opzichte van de vorige meting. Voor deze groep zien we dus wel de stijging in de onderwijsdeelname die we ook bij niet-kwetsbare jongeren zien. Een mogelijke verklaring is wellicht dat deze specifieke groep kwetsbare jongeren baat heeft bij (deels) online onderwijs. Het gaat dan bijvoorbeeld om jongeren met autisme of ADHD.

- Bij de subgroep jongeren die (ooit) een entreeopleiding heeft gevolgd valt op dat de groep veel kleiner is dan in de vorige meting (was 122 en nu 88). Naast het verschil in omvang zien we dat een iets groter deel voortijdig schoolverlater is (was 32%, nu 36%). Deze stijging is relatief, vanwege het kleinere aantal zijn dit minder vsv'ers dan in de vorige meting. Daarnaast volgt een iets kleiner deel van hen met 22 jaar nog een opleiding zonder startkwalificatie (was 22%, nu 11%). Wel is de groep jongeren die met 22 jaar een startkwalificatie bezit toegenomen van 32% naar 39% (donkerblauw+groen).

Figuur 2 – Percentage vsv naar kwetsbare en niet-kwetsbare jongeren, 22-jarigen (%)[10]

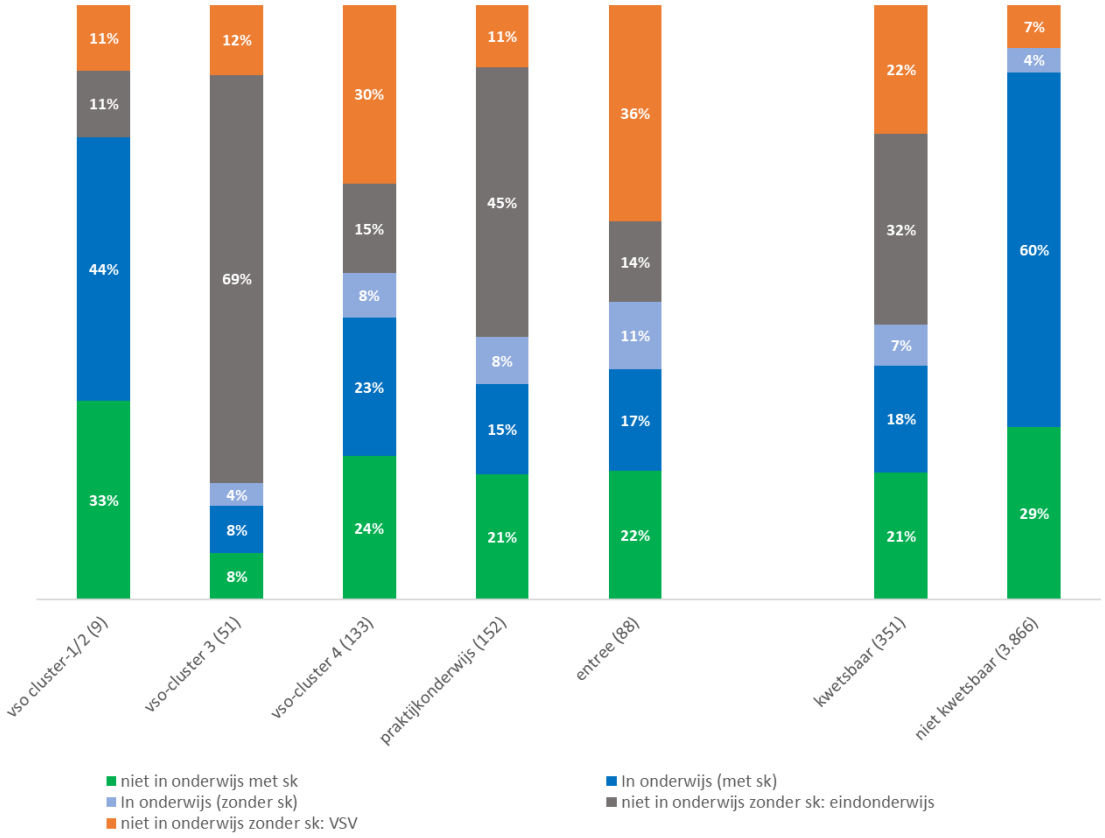

- Meer cijfers

10 In deze figuur is gekeken of de 22-jarigen *ooit* in de onderscheiden onderwijstypen hebben gezeten. Jongeren die in meerdere van de onderscheiden onderwijstypen hebben gezeten (bijvoorbeeld praktijkonderwijs en later ook mbo-1) komen dan in meerdere 'staafjes' van het figuur voor.

Van vso en praktijkonderwijs naar mbo
Jaarlijks stappen in de subregio Eem circa 70-85 leerlingen over van het vso cluster 4 naar mbo. In het praktijkonderwijs is dit aantal vergelijkbaar.

In de monitor kunnen we terugkijken hoe het de jongeren is vergaan die in de afgelopen vijf jaar de overstap vanuit vso en praktijkonderwijs naar mbo hebben gemaakt. De eerste groep voor wie we dat kunnen zien, zijn de vso- en pro-leerlingen die in 2015 op het vso zaten en in 2016 in het mbo zijn gestart. Voor hen is het inmiddels het vierde jaar na de overstap (en het vijfde jaar in het mbo). De laatste groep waar we naar kijken, maakte in 2020 de overstap naar het mbo.

<u>Overstappers vso cluster 4 naar mbo</u>
Vier jaar na de overstap heeft ruim 50 procent van de vso-naar-mbo overstappers een startkwalificatie behaald. Een flink deel van hen volgt vier jaar na de overstap nog steeds een opleiding. In de meeste gevallen zijn dit jongeren een mbo-diploma hebben behaald en vervolgens zijn doorgestroomd naar een hoger niveau.
Zowel het aandeel overstappers dat na vier jaar een startkwalificatie bezit, als de overstappers die nog een opleiding volgen, is lager dan in de vorige meting. Van alle 73 vso-mbo overstappers volgen er 22 het vierde jaar na de overstap naar het mbo nog een opleiding. Dat doen zij in het vso (5%), mbo-1 (5%), mbo-2 (9%), mbo-3 (23%), mbo-4 (46%) of in het hoger onderwijs (14%). In totaal 43 procent van de vso-mbo overstappers is in het vierde jaar na de overstap vso-mbo vroegtijdig uitgevallen zonder startkwalificatie en is daarmee vsv'er. Dit is veel hoger dan in de vorige meting (24%). Er lijkt sprake van een piek te zijn in deze specifieke jaargroep. In de vorige meting was in deze jaargroep (in toen het derde jaar na de overstap) ook al een groot deel (40%) vsv'er.

*Figuur 3 – Percentage overstappers uit **vso cluster 4** naar mbo uit onderwijs zonder startkwalificatie, per jaargroep (%)*

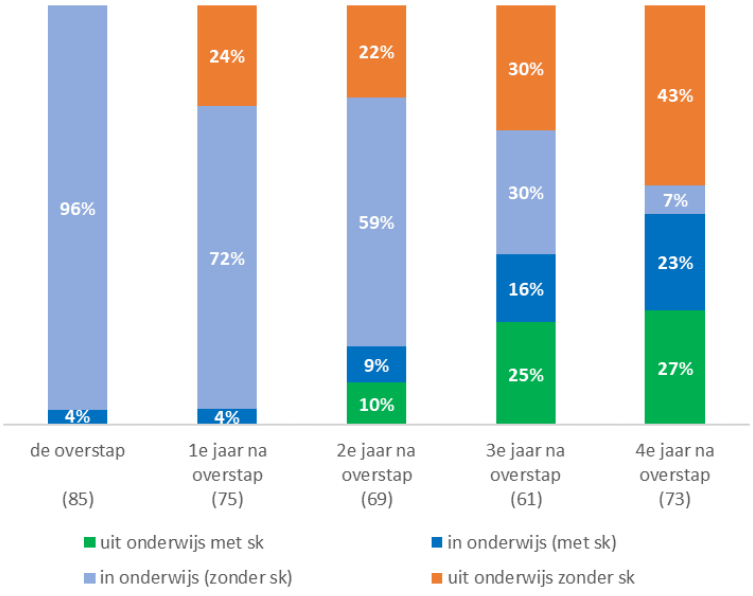

- Meer cijfers

Overstappers praktijkonderwijs naar mbo

Jongeren die vanuit het praktijkonderwijs zijn overgestapt naar het mbo hebben na vier jaar ongeveer even vaak als vso-mbo overstappers een startkwalificatie behaald (50%, 33 jongeren). Ook hier is er een daling zichtbaar ten opzichte van de vorige meting (was 65%, 36 jongeren). Dit verschil is relatief. Het verschil in aantal overgestapte jongeren met een startkwalificatie is klein vanwege een verschil in omvang van de groep (waren 55 jongeren, nu 64 jongeren).
Een belangrijk verschil tussen vso- en pro-leerlingen die doorstromen naar het mbo is dat pro-leerlingen vaker alleen voor de entreeopleiding naar het mbo gaan. Naast de 50 procent die een startkwalificatie heeft behaald in het vierde jaar na de overstap, heeft ook nog 9 procent succesvol een entreeopleiding als eindonderwijs afgerond.

Van alle 64 pro-mbo overstappers volgen er 21 het vierde jaar na de overstap naar het mbo nog een opleiding. Dat doen zij in het mbo-2 (19%), mbo-3 (43%), mbo-4 (24%), een niet-bekostigd onderwijstraject (10%) of in het hoger onderwijs (5%). Het niveau van de opleiding is dus vaak wat lager dan de vso-mbo overstappers die nog onderwijs volgen. Vso-mbo overstappers volgen vaker een mbo-4 of ho opleiding en pro-mbo doorstromers vaker een mbo-2 of mbo-3 opleiding. Toch is het opvallend dat, gezien het feit dat het om leerlingen gaat die uit het praktijkonderwijs komen, het een aantal leerlingen is gelukt om een opleiding op mbo-4 of zelfs in het hoger onderwijs te volgen. Het praktijkonderwijs is namelijk gericht op jongeren waarvan verwacht wordt dat zij niet in staat zijn om een startkwalificatie te behalen.

Net als de overstappers vanuit het vso naar mbo is in het vierde jaar na de overstap naar mbo ook een groter deel van de pro-mbo doorstromers (36%) dan in de vorige meting (26%) vroegtijdig uitgevallen en vsv'er.

*Figuur 4 – Percentage overstappers uit **praktijkonderwijs** naar mbo uit onderwijs zonder startkwalificatie, per jaargroep (%)*

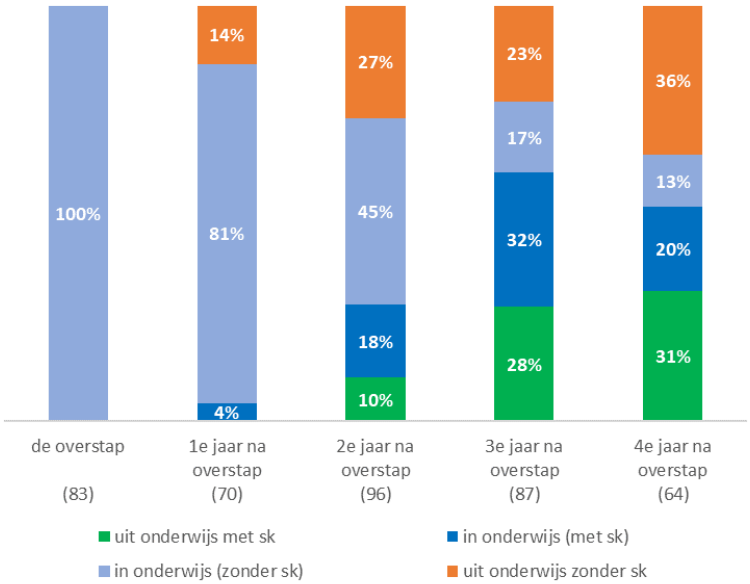

- Meer cijfers

Wanneer er wordt vergeleken met andere regio's[11] is het percentage leerlingen dat het vierde jaar na de overstap naar het mbo een startkwalificatie heeft behaald in de subregio Eem in deze meting vergelijkbaar. Waar we in de vorige meting zagen dat de percentages hoger lagen dan in de RMC-regio Utrecht, is dit nu gelijk. In de RMC-regio Utrecht heeft 49 procent van de vso-mbo overstappers en 55 procent van de pro-mbo overstappers het vierde jaar na de overstap een startkwalificatie behaald (tegenover respectievelijk 50% en 51% in de subregio Eem).

Conclusie
Circa één op de tien 20- en 22-jarige jongeren heeft op die leeftijd (nog) geen startkwalificatie behaald en volgt geen onderwijs. Van hen is ongeveer driekwart voortijdig schoolverlater en voor een kwart van de jongeren was het gevolgde onderwijs (pro, vso, entree) eindonderwijs.
De 22-jarige vsv'ers zijn relatief vaker kwetsbare jongeren. In absolute aantallen zijn de meeste vsv'ers echter niet-kwetsbaar.

Ongeveer 40 procent van de vso cluster 4 uitstromers en 60 procent van de praktijkonderwijs uitstromers kiest voor een vervolgopleiding in het mbo. Vier jaar na de overstap heeft ongeveer de helft van deze vso- en pro-overstappers een startkwalificatie behaald. Ruim een vijfde van de leerlingen is vroegtijdig uitgevallen en vsv'er. Het valt op dat de eerdergenoemde toename die we in deze meting zien in het aantal jongeren dat onderwijs volgt, niet (breed) is terug te zien bij de kwetsbare groep 22-jarigen. Het lijkt erop dat een flink deel van deze jongeren al langer geen onderwijs meer volgde. Dat zou betekenen dat de manier waarop de diverse coronamaatregelen en de (verondersteld) slechte arbeidsmarktsituatie de stijging in de onderwijsdeelname van niet-kwetsbare jongeren verklaart, geen rol speelt bij deze groep kwetsbare jongeren (ze zijn immers al langer uit het onderwijs).

Het vierde jaar na de overstap volgen nog relatief veel overstappers een opleiding (30% van de vso-mbo overstappers en 33% van de pro-mbo overstappers), maar dit aandeel is voor de vso-mbo overstappers wel kleiner dan in voorgaande meting. Dit lijkt voor een belangrijk deel te verklaren door één specifieke jaargroep (cohort) van vso-mbo overstappers, die afwijkt van de andere jaargroepen vso-mbo overstappers.
Voor een deel van de jongeren uit vso en pro die vier jaar na de overstap naar het mbo nog steeds een opleiding volgen, lijkt dit om opstroom te gaan. Een kleiner deel lijkt als gevolg van switches en studievertraging (bv. diegenen die nog een mbo-1 of mbo-2-opleiding volgen) nog steeds onderwijs te volgen.

2.4 Loopbanen in het vo

De havo is een belangrijke onderwijssoort binnen het vo. Het wordt door een grote groep jongeren gevolgd. Binnen de havo is sprake van grote verschillende stromen: opstroom van leerlingen vanuit het vmbo, afstroom van vwo-leerlingen. Om die reden noemen we de havo de rotonde van het vo.
Uitgangspunt in onderstaande figuur zijn de 3.211 leerlingen in de bovenbouw van het havo op 1 oktober 2020 (schooljaar 2020-2021). Gepresenteerd is de onderwijssituatie van deze jongeren op 1 oktober 2021.

11 De analyse naar het succes van overstappers van vso en praktijkonderwijs naar mbo hebben we in meerdere regio's en over dezelfde periode gedaan.

Ten opzichte van de voorgaande meting zijn er enkele opmerkelijke verschillen in de leerlingenstromen van en naar de havo. Die lijken het gevolg te zijn van het feit dat (ook) het schooljaar 2020-2021 een afwijkend schooljaar is geweest door de sluiting van de scholen in een deel van dat schooljaar als gevolg van corona. Daarnaast lijken ook de coronamaatregelen in het schooljaar eerder (2019-2020) gevolgen te hebben gehad voor de leerlingstromen in 2020-2021.

Figuur 5 – Rotonde van de havo: in- en uitstroom in de bovenbouw van de havo (%)

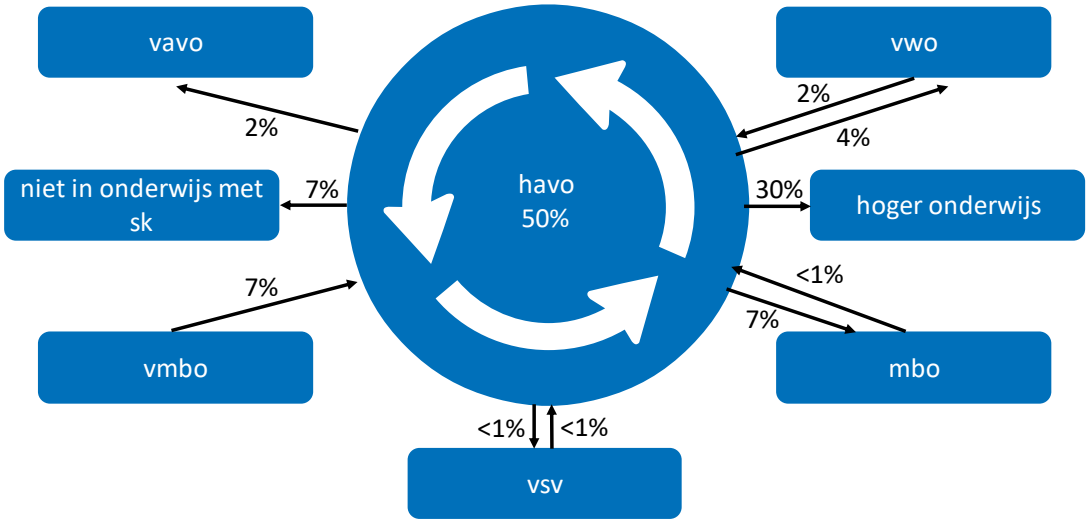

Net als in de vorige meting zien we dat de helft van de leerlingen op de havo één jaar later nog steeds op de havo zitten. In de uitstroombestemmingen van havisten zien we wel opvallende verschillen in vergelijking met voorgaande meting. Met name de daling van de uitstroom naar hoger onderwijs valt op. Van alle havisten in de bovenbouw in 2020-2021 is 30 procent uitgestroomd naar het hoger onderwijs. Dit percentage was in de vorige meting 36 procent. Daartegenover zien we een kleine stijging in de uitstroom naar het mbo (7%, dit was in de vorige meting 5%). Deze stijging wordt veroorzaakt door een stijging vanuit zowel gediplomeerde als ongediplomeerde havo-uitstromers. Dit wil zeggen dat jongeren ongeacht of zij een havodiploma behalen, vaker uitstromen naar het mbo. Met name vmbo-havo doorstromers hebben vaker voor een mbo-opleiding gekozen dan in de vorige meting. Ook is er een stijging van vavo-uitstroom (2%, dit was nihil).

Het is waarschijnlijk dat de verschillen met de vorige meting vooral het gevolg zijn van het feit dat het schooljaar 2019-2020 erg afwijkend was door het niet doorgaan van de centrale eindexamens dat jaar. Dat maakt een goede vergelijking met de cijfers in deze meting moeilijk. Referentiecijfers van jaren voor deze coronamaatregelen (dus voor 2019-2020) ontbreken voor de subregio Eem. Wel zien we in andere regio's dat de diplomaresultaten in 2019-2020 hoger waren dan normaal, en dat als gevolg daarvan de uitstroom naar hoger onderwijs vorig jaar hoger was dan in andere jaren en de uitstroom naar vavo juist kleiner. In 2020-2021 is de situatie genormaliseerd en zien we in die regio's dat de uitstroom naar vavo weer is aangetrokken. Het is waarschijnlijk dat dit ook in de subregio Eem het geval is.

Verblijfsduur in het vo

Van de 18-jarigen die als laatste onderwijsniveau in het vo het havo volgden, heeft 34 procent er langer over gedaan dan de beoogde vijf jaar. Bij de helft (50%) van deze jongeren kan deze langere studieduur worden verklaard door op- of afstroom. Voor de andere helft blijken doublures de oorzaak te zijn van de langere studieduur.

Van alle 18-jarigen (ongeacht het laatste onderwijsniveau in het vo) rondt driekwart (76%) van de leerlingen de opleiding binnen de beoogde duur af. Nadrukkelijk betreft het nog een tussenstand, omdat veel vwo-leerlingen met 18 jaar nog in het zesde jaar van het vwo onderwijs volgen en een eventuele vertraging nog niet in de cijfers zichtbaar is.

Figuur 6 – Verblijfsduur in het vo, voor de 18-jarigen (%)*

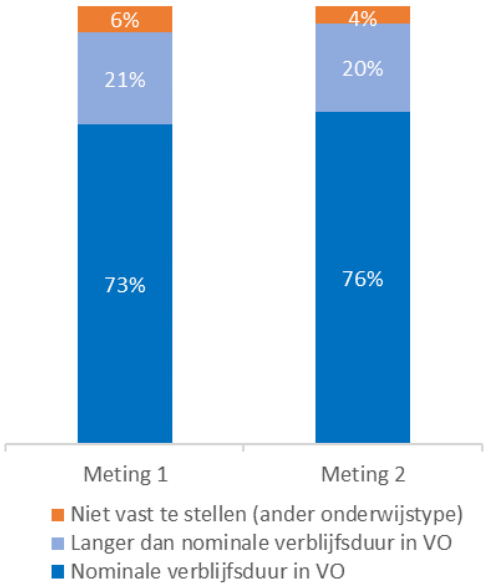

* *Voor de andere peilgroepen is verblijfsduur niet betrouwbaar vast te stellen doordat leerlingen nog in het vo onderwijs volgen (16 jaar) of omdat de onderwijsgegevens niet ver genoeg teruggaan in de tijd om het startjaar in het vo te bepalen (20- en 22-jarigen).*

- Meer cijfers

Figuur 7 – Op- en afstroom in het vo, voor de 18-jarigen met een langer dan nominale verblijfsduur in het vo (%)*

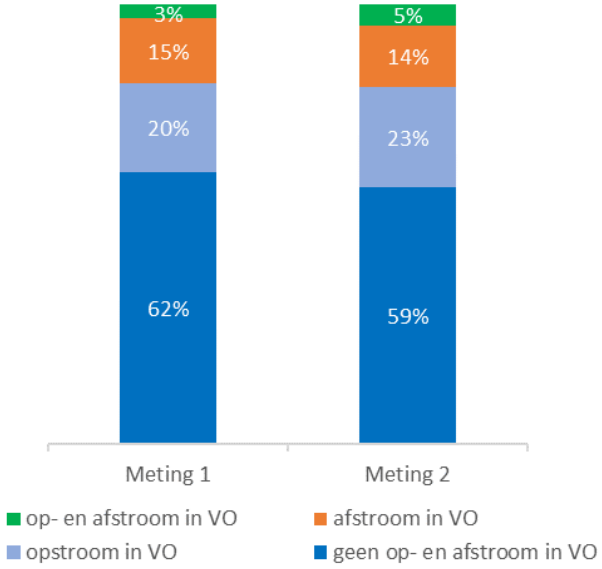

* *Voor de andere peilgroepen is op- en afstroom niet betrouwbaar vast te stellen doordat leerlingen nog in het vo onderwijs volgen (16 jaar) of omdat de onderwijsgegevens niet ver genoeg teruggaan in de tijd om het startjaar in het vo te bepalen (20- en 22-jarigen).*

- Meer cijfers

Doorstroom naar en van het havo

Per 1 augustus 2020 is er een nieuwe wet ingegaan die het doorstroomrecht van vmbo naar havo en van havo naar vwo regelt. Vmbo-leerlingen kunnen zonder extra voorwaarden doorstromen naar het havo als zij in tenminste één extra algemeen vormend vak op het vmbo succesvol eindexamen hebben gedaan. Voor havoleerlingen die willen doorstromen naar het vwo geldt hetzelfde. Scholen kunnen zelf geen eigen toelatingsbeleid meer voeren met betrekking tot kennis, vaardigheden of leerhouding van doorstromende gediplomeerde leerlingen.

Figuur 8 – Doorstroom van vmbo naar havo (%) van vmbo-g en vmbo-t uitstromers[12], over meerdere jaren

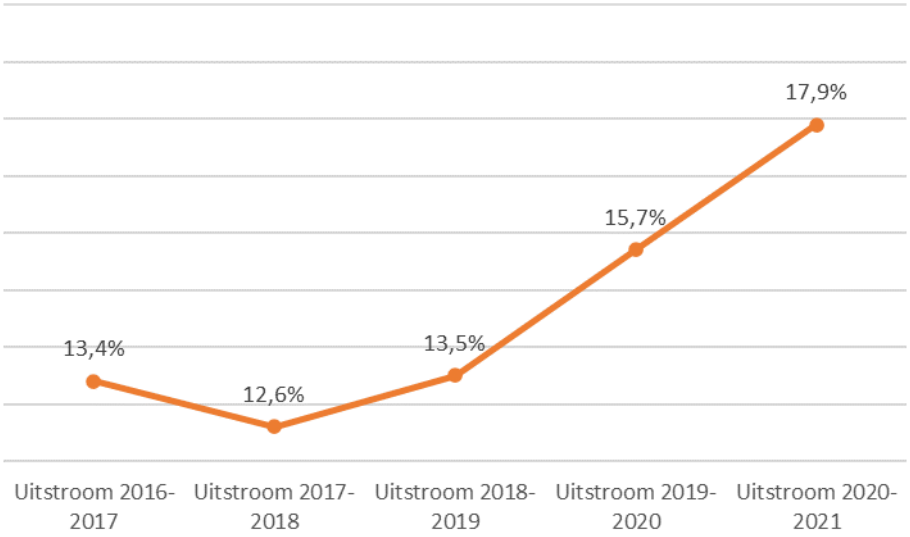

- Meer cijfers

Circa 18 procent van de leerlingen stroomt vanuit het vmbo-g/t door naar de havo. Dit is het hoogste percentage van de afgelopen vijf schooljaren. Omgekeerd betekent dat, dat circa 14 procent van alle leerlingen in de bovenbouw van het havo zijn doorgestroomd vanuit het vmbo. De stijging in de doorstroom naar havo wordt niet verklaard door een stijging in diploma's onder vmbo g/t leerlingen. Dit is nagenoeg onveranderd gebleven in de afgelopen jaren. Het is niet duidelijk in hoeverre het doorstroomrecht de in 2020-2021 opnieuw gestegen doorstroom vanuit het vmbo-g/t naar het havo verklaard. Een vergelijking met de landelijke cijfers over de doorstroom vmbo-g/t naar havo tijdens schooljaar 2020-2021 is niet mogelijk, omdat deze cijfers (nog) niet bekend zijn.
Het percentage leerlingen dat doorstroomt vanuit het vmbo-g/t varieert, net als in de vorige meting, sterk van school tot school en loopt uiteen van 0 tot 31 procent van alle vmbo-g/t leerlingen[13]. Ook de ontwikkeling van het aantal doorstromers varieert sterk van school tot school en loopt uiteen van (nagenoeg) geen stijging tot een verdubbeling van het aantal doorstromers.

Als we inzoomen op het onderscheid tussen vmbo-g en vmbo-t dan is zichtbaar dat, net als in de vorige meting, vmbo-t leerlingen (veel) vaker doorstromen naar havo (20%) dan vmbo-g leerlingen (5,4%). De stijging in havo-doorstroom is wel voor beide groepen zichtbaar. Omdat het aantal leerlingen in de gemengde leerweg echter relatief klein is (184 uitstromers uit vmbo-g tegenover 1083 vmbo-t uitstromers), bestaat 78 procent van de totale doorstroom van vmbo-g/t naar havo uit leerlingen van de theoretische leerweg.

12 Uitstromers zijn gedefinieerd als alle vmbo-g en vmbo-t leerlingen in de bovenbouw van het vmbo die één jaar later niet meer in het vmbo-g of vmbo-t zitten, en zijn uitgestroomd naar havo, vwo, mbo, vavo-havo of vsv'er zijn.
13 Hier is alleen naar scholen (BRIN-nummers) gekeken waar in 2020-2021 meer dan 15 vmbo-g/t leerlingen zijn uitgestroomd.

Verschillen in de uitstroom van het havo tussen doorstromers en niet-doorstromers
Naast de omvang van de doorstroom vanuit het vmbo-g/t naar het havo is het interessant om te kijken of en hoe de uitstroom van vmbo-havo doorstromers verschilt van havoleerlingen die direct in het havo zijn ingestroomd. We kunnen daar een derde vergelijkingsgroep aan toevoegen: leerlingen die vanuit het vwo zijn afgestroomd naar het havo.

Allereerst kijken we naar diplomering op het havo.

Figuur 9 – Percentage leerlingen dat een havodiploma haalt voor doorstromers vmbo-havo, niet-doorstromers en afstromers vwo-havo, over meerdere jaren

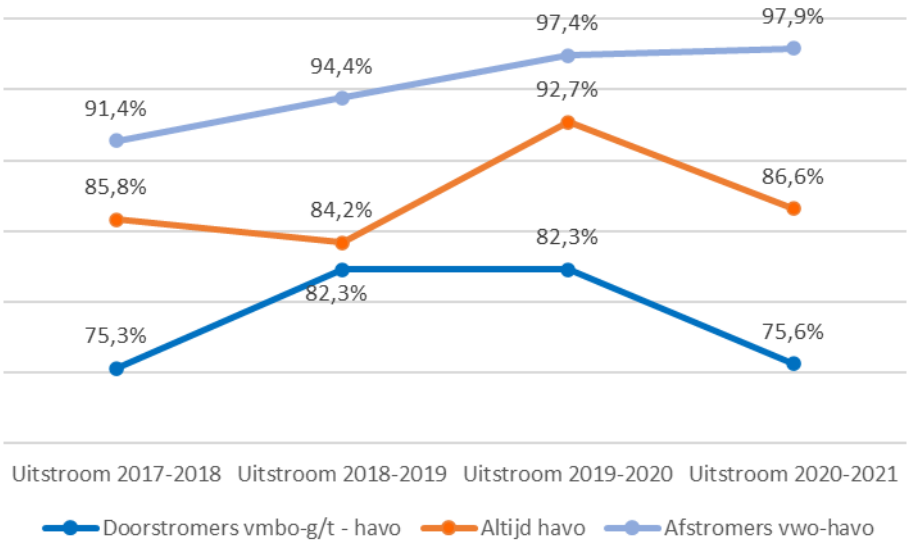

- Meer cijfers

De bovenstaande figuur laat het volgende zien: doorstromers vanuit het vmbo-g/t halen minder vaak een havodiploma dan leerlingen die altijd al op de havo hebben gezeten. Onder afstromers vanuit het vwo ligt het slagingspercentage juist hoger. Het effect dat we in de vorige meting zagen van het niet afnemen van de centrale eindexamens in schooljaar 2019-2020, blijkt eenmalig te zijn. Dat betekent dat de hogere slagingspercentages in de vorige meting weer zijn gedaald naar het niveau van de jaren daarvoor. Dit zien we overigens niet bij de groep havisten die eerder vanuit het vwo is afgestroomd. Daar neemt het slagingspercentage al een aantal jaren toe, en is het percentage geslaagden zeer hoog.

Ten tweede kunnen we kijken naar de uitstroombestemming. In figuur 5 bovenaan deze paragraaf zagen we al dat de meeste havoleerlingen uitstromen naar een opleiding in het hoger onderwijs, maar dat dit er wel minder zijn dan in de vorige meting. In de volgende figuur is zichtbaar dat van alle havo-uitstromers bijna 60 procent doorstroomt naar het hoger onderwijs. In de vorige meting was dit 72 procent. Deze daling is voor alle drie de groepen havo-uitstromers te zien.
Tegenover de daling in de uitstroom naar het hoger onderwijs, staat een stijging van de mbo-uitstroom, die vooral zichtbaar is binnen de groep vmbo-havo doorstromers. Deze stijging is, zoals eerder genoemd, te zien voor zowel uitstromers mét en zónder havodiploma.

Ook de doorstroom naar het vwo is toegenomen, van 5 procent in de vorige meting naar 8 procent nu. Daarnaast is de groep die na het havo (tijdelijk) geen vervolgopleiding is gestart gegroeid van 11 naar 15 procent. Vooral onder de afstromers vwo-havo is die groep groot; bijna een kwart van al deze jongeren is na uitstroom van het havo geen vervolgopleiding gestart.

Figuur 10 – Uitstroombestemming van havo-uitstromers, voor doorstromers vmbo-havo, niet-doorstromers en afstromers vwo-havo, uitstroom 2020-2021

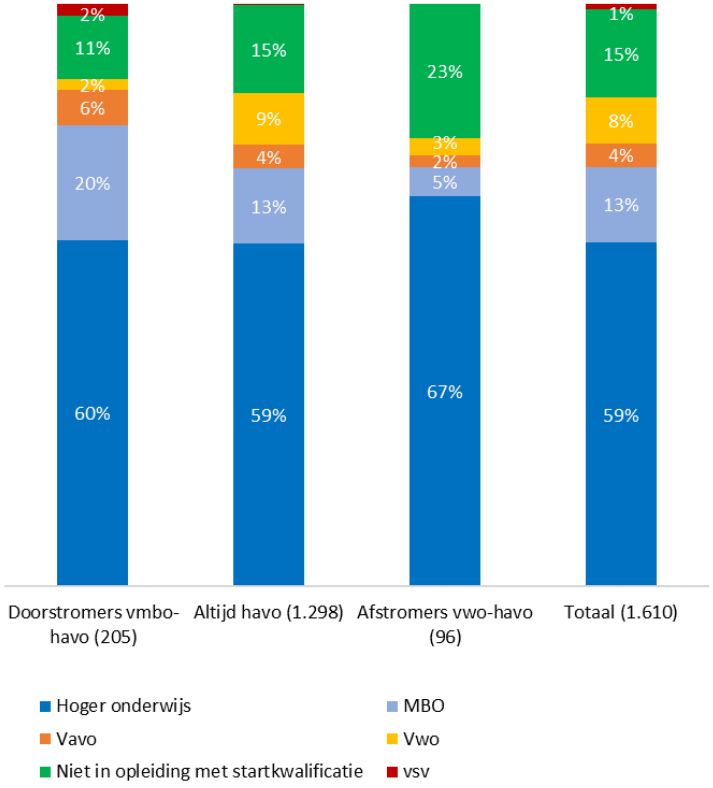

- Meer cijfers

Doorstroom van havo naar vwo

In figuur 10 zagen we al dat 8 procent van de havoleerlingen doorstroomt richting het vwo. Dat ligt in lijn met het landelijk gemiddelde.[14] Vorig jaar was dit 5 procent. Landelijk lag dat percentage toen op ongeveer 5 procent.[15] Er zijn (nog) geen nieuwe landelijke cijfers beschikbaar.

Maar weinig leerlingen die vanuit het vmbo-g/t zijn doorgestroomd kiezen ervoor om daarna ook nog vwo te doen. Het zijn vooral de leerlingen die niet eerder zijn op- of afgestroomd die na het havo doorstromen naar het vwo: bijna alle leerlingen die vanuit het havo doorstromen naar het vwo zijn leerlingen die vanaf de brugklas op het havo (of in een brede brugklas) hebben gezeten.

14 Bron: VO-Raad (https://www.vo-raad.nl/themas/onderwijsovergangen/onderwerpen/314)
15 Bron: VO-Raad (https://www.vo-raad.nl/themas/onderwijsovergangen/onderwerpen/314)

Conclusie
Het havo vormt een belangrijke, grote onderwijssoort binnen het vo, waarbinnen veel op- en afstroom plaatsvindt. Net als in de voorgaande meting zijn er enkele opvallende verschuivingen zichtbaar in de uitstroombestemmingen, waar de gedeeltelijke schoolsluitingen en de aangepaste eindexamens als gevolg van corona een rol in lijken spelen. De uitstroom van havisten naar het hoger onderwijs is met 30 procent lager dan in voorgaande metingen; de uitstroom naar het mbo ligt met 7 procent juist op een hoger niveau. Deze verschuivingen worden niet veroorzaakt door een grotere ongediplomeerde uitstroom. Ook is er een groter aantal leerlingen dat na hun diplomering op het havo (tijdelijk) geen onderwijs volgt.

Er is ook gekeken naar de doorstroom naar havo vanuit het vmbo. Die neemt in de regio al enkele jaren op een rij toe. In 2020-2021 stroomde bijna 18 procent van de vmbo-g/t leerlingen in de regio door naar het havo. Onduidelijk is of dit een gevolg is van het ingevoerde doorstroomrecht of ook een effect is als gevolg van de coronamaatregelen / aangepaste examinering. Vmbo-havo doorstromers halen op het havo minder vaak een diploma dan andere havisten. Daardoor stromen vmbo-havo doorstromers vaker na het havo uit naar het mbo.

2.5 Startkwalificatie en voortijdig schoolverlaten

Een deel van de jongeren verlaat het onderwijs zonder startkwalificatie. Een groot deel van hen is voortijdig schoolverlater. In onderstaande tabel zijn de officiële (voorlopige) cijfers van het ministerie van OCW over het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in de RMC-subregio gepresenteerd.[16]

Tabel 4 – Nieuwe voortijdig schoolverlaters RMC-subregio Eem (2020-2021 betreft voorlopige cijfers)

	2020-2021			2019-2020	2018-2019	2017-2018	2016-2017
	Vsv-ers	Vsv%	Landelijk Vsv%	Vsv%	Vsv%	Vsv%	Vsv%
VO	69	0,29%	0,42%	0,32%	0,39%	0,33%	0,27%
MBO (incl. VAVO)	447	4,57%	5,01%	4,65%	5,41%	5,24%	4,96%
Totaal VO + MBO	**516**	**1,53%**	**1,87%**	**1,56%**	**1,79%**	**1,67%**	**1,53%**

Bron: RMC factsheets RMC-regio 16 voor de convenantsjaren 2020-2021, 2019-2020, 2018-2019, 2017-2018 en 2016-2017.

In 2020-2021 zijn er 516 nieuwe vsv'ers in de RMC-subregio Eem, een percentage van 1,53 procent. Het percentage vsv ligt onder het landelijk gemiddelde en is de afgelopen jaren binnen de subregio ook verder gedaald (na een eerdere stijging). Landelijk is het aantal vsv'ers het afgelopen jaar juist licht gestegen.

16 Er is alleen gekeken naar de (opgetelde) vsv-cijfers van jongeren woonachtig in de subregio Eem. Dit zijn jongeren woonachtig in de volgende gemeenten: Amersfoort, Baarn, Barneveld, Bunschoten, Leusden, Nijkerk, Soest en Woudenberg.

Het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters is het hoogst onder de 18-jarigen; 34 procent van alle nieuwe vsv'ers is 18 jaar. Met het einde van de leer- en kwalificatieplicht stopt een deel van de jongeren met de opleiding die zij tot dan toe hebben gevolgd.

Net als bij het gehele vraagstuk van voortijdig schoolverlaten wordt ook de uitval na 18 jaar gekenmerkt door een grote diversiteit aan achtergronden. Een deel van de jongeren stopt met de opleiding, omdat ze genoeg hebben van school. Sommigen gaan liever werken, anderen hebben geen plan, maar willen vooral geen opleiding meer volgen. Voor een ander deel van de jongeren speelt complexe problematiek een rol, zowel op school als daarbuiten. De grote diversiteit aan achtergronden maakt het lastig om over 'het' probleem van uitval op 18 jaar te spreken. Toch heeft al deze uitval gemeen dat het moment van uitval voorspelbaar is, namelijk kort na de 18e verjaardag.
Niet alleen het aantal 18-jarige vsv'ers, maar ook het aandeel 18-jarigen onder de nieuwe vsv'ers is het afgelopen jaar gedaald en ligt nu weer op het niveau van voor 2018-2019. Onder jongeren *jonger* dan 18 is het aantal (en aandeel) vsv'ers het afgelopen jaar juist licht toegenomen.

Zoals eerder benoemd is de manier van berekenen van de vsv-cijfers door het ministerie van OCW anders dan in de monitor, omdat in de monitor ook wordt gekeken naar oude vsv'ers.
Als we inzoomen op alle vsv'ers in de verschillende peilgroepen (oude en nieuwe vsv'ers) dan zien we dat naarmate de leeftijd van de jongeren stijgt, het aandeel oud-vsv'ers groter wordt. Bij de oudere leeftijdsgroepen zijn bijna alle vsv'ers oud-vsv'ers. Veel van de oudere vsv'ers zijn dus al een aantal jaar niet meer in opleiding.
Bij de jongere leeftijdsgroepen bestaat de groep vsv'ers logischerwijs vooral uit nieuwe vsv'ers. Bij de peilgroep 16-jarigen valt ook op dat een groot deel van de jongeren die geen onderwijs volgt en ook geen startkwalificatie bezit, voor een groot deel bestaat uit jongeren voor wie het eerder gevolgde onderwijs eindonderwijs was (vso cluster 3, praktijkonderwijs) en uit jongeren met een vrijstelling voor de leerplicht. Hoewel het om een kleine groep gaat, is het aantal wel iets groter dan in de vorige meting.

Figuur 11 – Niet in onderwijs zonder startkwalificatie, per peilgroep (%)

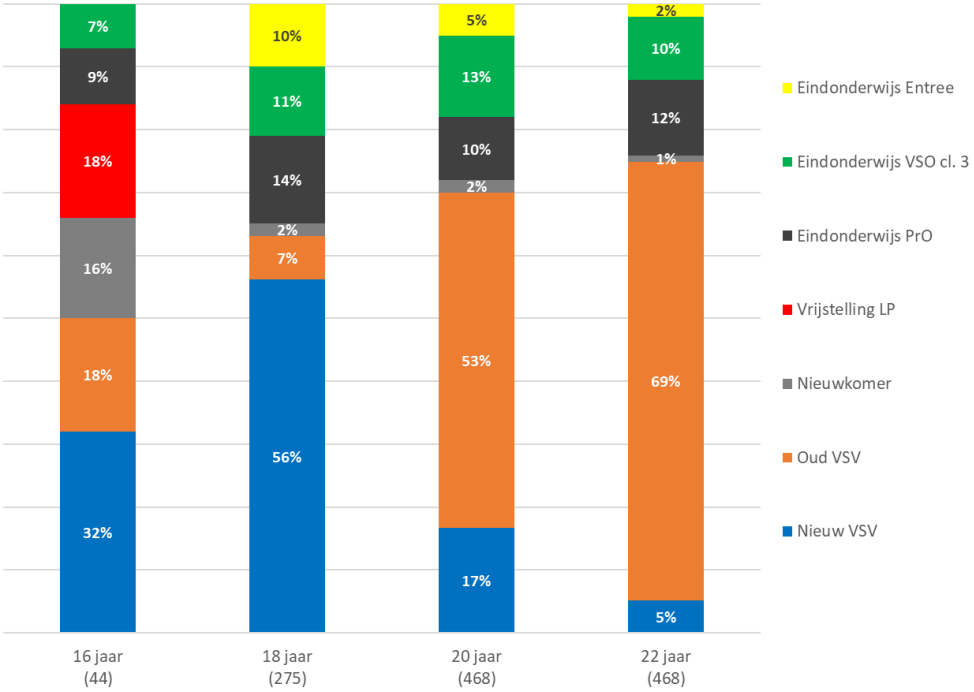

- Meer cijfers

Op 22-jarige leeftijd heeft 11 procent het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie, het gaat om ruim 450 jongeren, van wie het grootste deel (348 jongeren, 8,4%) vsv'er is. Jaarlijks komen er dus enkele honderden personen zonder startkwalificatie bij in de subregio. Een deel van hen kan en zal op latere leeftijd alsnog een startkwalificatie halen. Tegelijkertijd is er ook een groep 22-jarigen in het mbo die alsnog zonder startkwalificatie zal uitvallen.

Hieronder gaan we in op wat we weten over deze groep 22-jarigen vsv'ers.

Onderwijsachtergrond
Van alle 22-jarige vsv'ers is het grootste deel afkomstig uit het mbo. Een kleiner deel is afkomstig uit het vo (7%), vavo (5%) of vso (3%).

Figuur 12 – Vsv'ers naar herkomst onderwijstype, 22-jarigen (%)

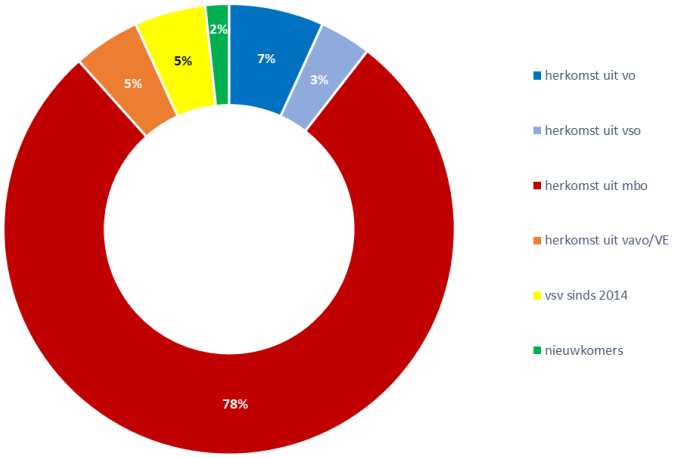

In de andere peilgroepen is het aandeel vsv'ers uit het mbo kleiner, en de groep uit het vo groter. Dat is logischerwijs vooral het geval bij de groep 16-jarige vsv'ers en in minder mate bij de 18-jarigen. Opvallend is ook het grote aandeel nieuwkomers[17] in de groep vsv'ers op 16-jarige leeftijd: 24 procent.

17 Voor een definitie van nieuwkomers zoals die in deze monitor wordt gehanteerd, zie paragraaf 2.6.

Figuur 13 – Vsv'ers naar herkomst onderwijstype, 16-, 18- en 20-jarigen (%)

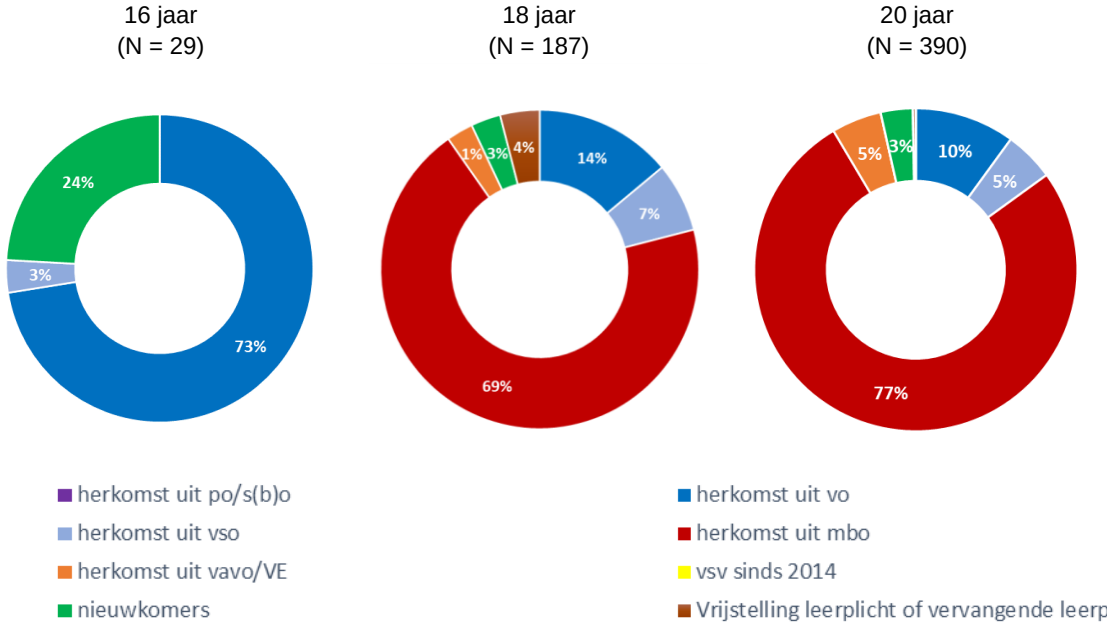

* Er zijn enkele jongeren die in een eerder jaar/jaren een vrijstelling van de leerplicht hadden. Op een later moment is deze vrijstelling bij deze jongeren 'opgeheven' en zijn de jongeren geen onderwijs gaan volgen.

- Meer cijfers

Werk en inkomen

Naast achtergrondkenmerken is het relevant om te kijken naar de arbeidsmarktsituatie en inkomenssituatie van de groep 22-jarige vsv'ers. Om dat te bepalen is geen momentopname gemaakt, maar is gekeken naar een langere periode. Door over een langere periode te kijken of iemand werk en inkomen heeft, ontstaat een betrouwbaarder beeld van hun situatie.
Met behulp van negen maandbestanden verspreid over het schooljaar 2020-2021 is gekeken naar het hebben van werk en de hoogte van het inkomen van de groep vsv'ers. Van de 298 vsv'ers is van 279 jongeren voldoende informatie bekend over het type inkomen en de hoogte daarvan.[18] Van de overig 19 jongvolwassenen zijn geen of onvolledige gegevens bekend (minder dan 5 maandbestanden).

Ruim zeventig procent van de vsv'ers heeft het grootste deel van de onderzochte maanden (5 of meer maanden) gewerkt. Tegelijkertijd heeft 21 procent in diezelfde periode juist helemaal geen werk gehad. Nog eens 8 procent heeft 1-4 maanden gewerkt. In vergelijking met de vorige meting is het beeld dat naar voren komt op het gebied van werk vergelijkbaar. Ondanks wisselende sluitingen en beperkingen in diverse branches in 2020-2021 (o.a. horeca, contactberoepen, culturele sector, attractieparken), lijkt het er op dat dit dus (nog) niet geleid heeft tot een slechtere werksituatie van deze groep vsv'ers. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze vsv'ers werkzaam zijn in sectoren waar het economisch wel gunstig gaat.

18 De analyses van de vorige meting hadden betrekking op slechts zes maandbestanden. Voor een zo goed mogelijke vergelijking zijn de categorieën 'deels werk' en 'grotendeels werk' aangepast.

Figuur 14 – Arbeidsmarktsituatie van vsv'ers, 22-jarigen (%)

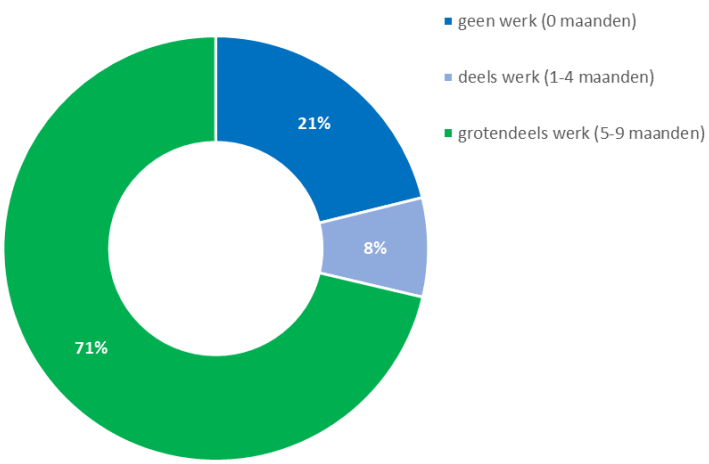

- Meer cijfers

Naast het hebben van werk is de vraag belangrijk of de vsv'ers ook zelfstandig in hun onderhoud kunnen voorzien. Daarvoor kijken we naar het inkomen: ligt dat hoger of lager dan het wettelijk minimumloon (WML). Als de maatstaf nemen we het maandinkomen, ongeacht hoeveel uur per week iemand werkt. We tellen het inkomen uit werk en eventuele uitkering bij elkaar op.

Net als in de vorige meting zien we dat hoewel de meeste 22-jarige vsv'ers werk hebben, hun inkomenssituatie vaak ongunstig is. Het is maar zeer de vraag of zij zich zelfstandig in hun onderhoud kunnen voorzien. Ruim zestig procent verdiende minder dan het wettelijk minimumloon, van wie een deel (10%) zelfs helemaal geen inkomen had. Dit betreft jongeren die weliswaar in theorie werk hebben, maar in praktijk via bijvoorbeeld een 0-urencontract niet worden opgeroepen.[19] Bij een inkomen boven de 0 euro maar onder het wettelijk minimumloon is meestal sprake van werk met weinig of wisselende uren. Slechts 39 procent van de 22-jarige vsv'ers verdiende in de onderzochte maanden gemiddeld meer dan het wettelijk minimumloon.

19 Het is ook mogelijk dat de polisadministratie van sommige uitzendbureaus niet goed is bijgewerkt.

Figuur 15 – Inkomenssituatie van vsv'ers, 22-jarigen (%)

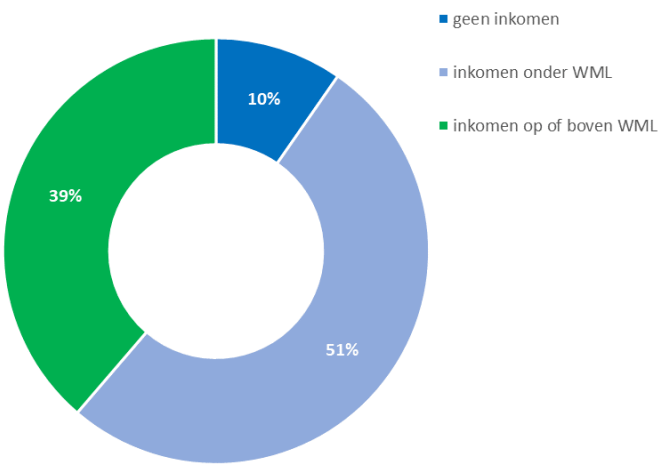

- Meer cijfers

Voor veel vsv'ers is het werk dat zij hebben dus niet stabiel en met een laag inkomen. Dit beeld zagen we ook in de vorige meting. De groep blijft daarom een belangrijke zorg vormen, waar aandacht voor nodig is in het (vsv-)beleid van de regio.

Behaalde startkwalificaties

Van alle 22-jarigen is 15 procent er (nog) niet in geslaagd een startkwalificatie te behalen (van wie 11 ook geen onderwijs meer volgt, zie tabel 2). Tegelijkertijd hebben de meeste jongeren dus wel een startkwalificatie behaald. Ruim een derde van de jongeren heeft een startkwalificatie behaald via een havo/vwo-diploma en bijna de helft heeft via een mbo-diploma een startkwalificatie behaald.

Het percentage jongeren zonder startkwalificatie is ongeveer even groot als in de vorige meting. Wel volgt een groter deel van hen nog onderwijs.

Figuur 16 – Behaalde startkwalificaties, 22-jarigen (%)

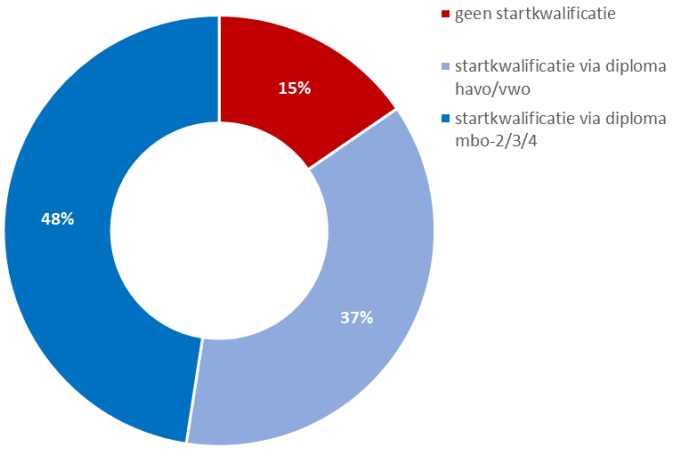

- Meer cijfers

Uitval in het mbo

Elk jaar weer maken bijna 1.500 jongeren in de regio de overstap van vo naar mbo. Er is veel aandacht voor de keuze van een passende vervolgopleiding. Dat is belangrijk, want een verkeerde studiekeuze is een van de meest voorkomende redenen van uitval. Ook in de subregio Eem is daar daarom veel aandacht voor in het regionale vsv-programma.

Uitval en switch

Of iemand een juiste opleiding heeft gekozen, blijkt vaak pas na enkele jaren. Een goed signaal is echter al de uitval en wisseling van opleiding in het eerste verblijfsjaar van het mbo. Als een student stopt in het eerste verblijfsjaar dan wisselt deze meestal naar een andere mbo-opleiding, soms op een andere school. Dat noemen we switchen. Anderen stoppen met de opleiding en starten niet direct opnieuw. Dat heet uitval. Uitval en switch zijn goede indicatoren voor de juistheid van de studie: meteen stoppen in het eerste jaar geeft immers aan dat de keuze niet goed is geweest, althans volgens de student.

Overgang vo-vmbo

Uitval en switch in het eerste jaar van het mbo is per schooljaar bekeken.[20] Eerst is er vastgesteld welke jongeren op 1 oktober 2020 voor het eerst op het mbo zaten. Vervolgens is bekeken of deze jongeren een jaar later (1 oktober 2021) dezelfde opleiding volgen, een andere opleiding volgen (switch) of zijn uitgevallen. Voor de voorgaande jaren is dit op dezelfde manier berekend.

Ondanks alle inspanningen die door partners worden geleverd om de jongere een goede studiekeuze te laten maken, blijkt die keuze niet altijd de juiste te zijn voor de jongere.
De twee onderstaande figuren laten zien dat het totale aantal opleidingsstakers (uitval en switch bij elkaar opgeteld) de afgelopen jaren licht is gedaald: van 25,9 procent van de eerstejaars mbo-studenten stopte of wisselde van opleiding, dat was de twee jaren daarvoor respectievelijk 26,1 (2019) en 27,2 (2018) procent. Die daling is vrijwel geheel een gevolg van een kleiner aantal

20 In deze meting is er een iets aangepaste berekening van uitval en switch dan in de voorgaande metingen. Dit zorgt ervoor dat de gegevens een nog betrouwbaarder beeld geven van de situatie. De aangepaste berekening leidt tot hele kleine aanpassingen.

uitvallers (jongeren die *niet* met een andere opleiding herstarten). Daardoor neemt het aandeel jongeren dat de schoolloopbaan vervolgt met een nieuwe opleiding (de switchers) relatief toe. Dat is een positieve ontwikkeling. Landelijk is er juist een toename zichtbaar van het aantal opleidingsstakers. Studenten kregen door het online organiseren van voorlichtings- en intakeactiviteiten een minder goed beeld van de opleiding, wat een stijging in het aantal uitvallers veroorzaakt. Het lijkt erop dat dit corona-effect in de RMC-subregio Eem (vooralsnog) geen invloed heeft gehad op de omvang van de uitval en switch.

Ondanks de dalende trend en stijgend aantal herstarters, stopt nog altijd meer dan een kwart van alle eerstejaars mbo-studenten met de opleiding. De gemaakte studiekeuze blijkt voor veel studenten dus niet de juiste. Dit is een blijvend punt van aandacht en roept ook de vraag op wat de effectiviteit is van de aandacht voor en aanpakken in loopbaanoriëntatie en - begeleiding, studiekeuze en overstappers en of deze aanpakken op het juiste moment worden ingezet.

Figuur 17[21] *– Uitval in het eerste verblijfsjaar van het mbo (%)*

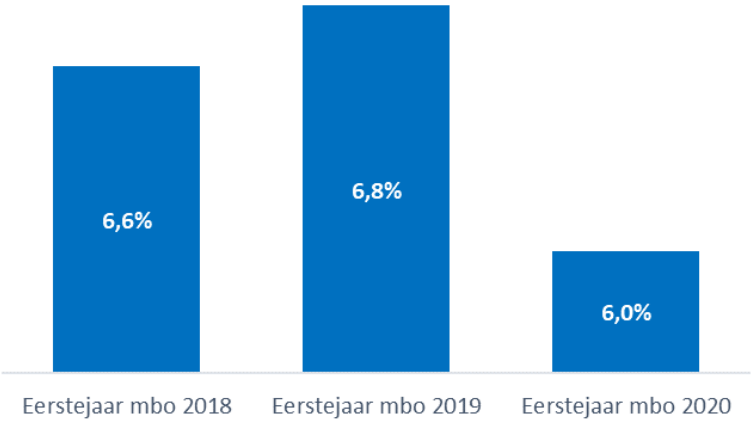

- Meer cijfers

21 In deze meting is er een iets aangepaste berekening van uitval en switch dan in de voorgaande meting. Dit zorgt ervoor dat de gegevens een nog betrouwbaarder beeld geven van de situatie. De aangepaste berekening leidt tot hele kleine aanpassingen.

Figuur 18 – Switch in het eerste verblijfsjaar van het mbo (%)

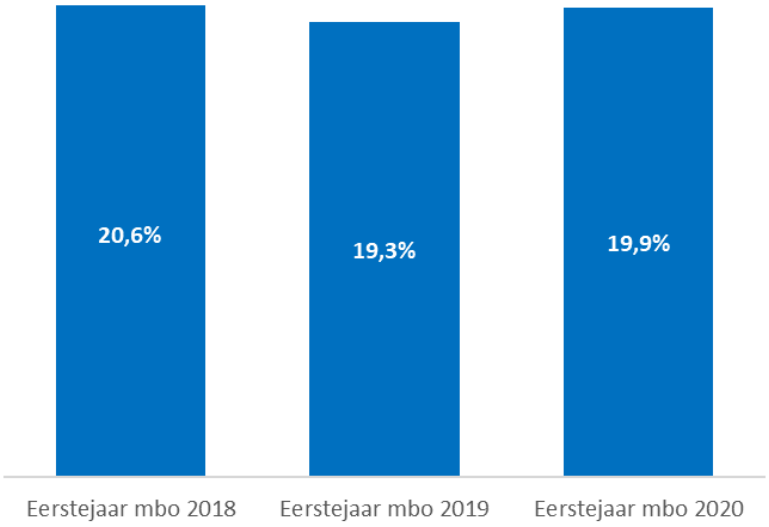

- Meer cijfers

Ongeoorloofd verzuim

Verzuim kan een voorbode zijn voor uitval. Voor circa de helft van de 18-jarige mbo-studenten die uitvallen in het eerste jaar zijn één of meerdere verzuimmeldingen gedaan voorafgaand aan de uitval. Tegelijkertijd vallen de meeste verzuimers niet uit. Toch is ongeoorloofd verzuim op zichzelf al problematisch, omdat studenten of leerlingen een deel van het onderwijs missen. Het aantal meldingen van verzuim neemt toe als de leeftijd van de jongeren stijgt naar 18 jaar. Het percentage verzuimers op het mbo is hoger dan in het vo. Zeker vanaf 18 jaar komen bijna alle verzuimers uit het mbo. Het beeld is echter vertekend, omdat verzuim binnen het hoger onderwijs niet centraal wordt gemeld.

Figuur 19 – Ongeoorloofd verzuim naar onderwijssoort, per peilgroep (%)

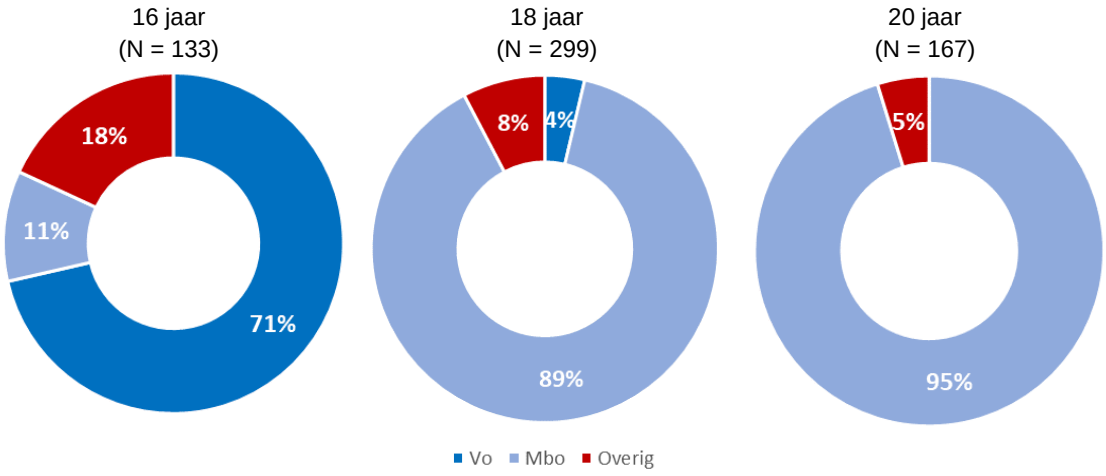

Het aantal *leerlingen* met tenminste één verzuimmelding is circa 1.300. Het totaal aantal *verzuimmeldingen* is 2.174. Tijdens schooljaar 2020-2021 was er sprake van (gedeeltelijke) schoolsluitingen. Waarschijnlijk heeft dit invloed op het aantal verzuimmeldingen dat is geregistreerd en zal het aantal verzuimmeldingen in een 'normaal' schooljaar hoger liggen.[22]

Conclusie
Het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in de RMC-subregio is opnieuw licht gedaald. De RMC-subregio doet het hiermee beter dan landelijk gemiddeld, waar sprake is van een lichte stijging van het aantal nieuwe vsv'ers. Op 16-jarige leeftijd is het aantal en percentage voortijdig schoolverlaters nog relatief klein, maar met 18 jaar neemt het aantal voortijdig schoolverlaters sterk toe als gevolg van het einde van de kwalificatieplicht.

Met 22 jaar heeft ruim 11 procent van de jongeren het onderwijs zonder startkwalificatie verlaten. Voor het grootste deel (8,4%) betreft het vsv'ers, bij de overige jongeren is sprake van eindonderwijs (pro, vso) zonder startkwalificatie.
Ruim driekwart van alle 22-jarige vsv'ers is afkomstig van het mbo. Het grootste deel van de 22-jarige vsv'ers (71%) heeft het afgelopen jaar gewerkt en circa 40 procent heeft inkomsten op of boven het niveau van het wettelijk minimumloon. Dat is vergelijkbaar de voorgaande meting. Sluitingen en beperkingen in diverse branches als gevolg van de coronamaatregelen hebben dus niet geleid tot een slechtere uitgangspositie van deze jongeren op de arbeidsmarkt. Desondanks blijft de situatie op de arbeidsmarkt van veel van deze jongeren kwetsbaar. Door de veelal lage inkomens lijken hun kansen op het opbouwen van een zelfstandig bestaan beperkt.

Het totale aantal opleidingsstakers onder eerstejaars mbo-studenten is de afgelopen jaren gedaald. In 2021 ligt het percentage op een vergelijkbaar niveau als vorig jaar. Wel zien we dat een iets groter deel van deze opleidingsstakers met een andere opleiding herstart (switcht) en dus een iets kleiner deel uitvalt. Ruim driekwart van alle opleidingsstakers in het eerste jaar van het mbo herstart met een nieuwe opleiding. Dat is positief. Tegelijkertijd blijkt de gemaakte studiekeuze voor veel de studenten niet de juiste. De blijvende aandacht voor de overstap vo-mbo in het nieuwe regionaal vsv-programma sluit daarop aan. De vraag is of er meer of ook andere acties nodig zijn in de overstap van vo naar mbo en de voorbereiding daarop. Hierbij speelt de discussie in hoeverre het switchen van opleiding als problematisch wordt gezien, of eerder als manier voor een jongere om het goede pad te vinden. Onduidelijk is hoe het aantal opleidingsstakers zich het komende jaar zal ontwikkelen, nu er voorlopig een einde lijkt te zijn gekomen aan de (noodgedwongen) grootschalige inzet van online onderwijs.

Tot slot is er gekeken naar de prevalentie van ongeoorloofd verzuim. De verwachting is dat de schoolsluitingen een groot effect hebben gehad op het aantal meldingen van verzuim.

22 In de RMC-regio Utrecht waren er in schooljaar 2020-2021 dertig procent minder meldingen dan in 2018-2019, een jaar zonder schoolsluitingen.

2.6 Nieuwkomers in de regio

Tot slot kijken we naar het thema nieuwkomers. Nieuwkomers kunnen ook gezien worden als jongeren in een kwetsbare positie. Uit onderzoek[23] komt naar voren dat de toegang tot onderwijs van nieuwkomers kwetsbaar is en zij (daardoor) een groot risico op uitval hebben. Uit onderzoek naar de schoolloopbanen van leerlingen van het Taalcentrum te Amersfoort[24] komt naar voren dat de doorstroom van jongeren jonger dan 18 vanuit het Taalcentrum naar vervolgonderwijs doorgaans vrij succesvol is in termen van onderwijsdeelname en beperkte uitval, maar dat het bereikte onderwijsniveau wel veel lager is dan dat van leeftijdsgenoten. Voor jongeren die ná hun 18e (pas) uitstromen van het Taalcentrum is de situatie problematischer, omdat de onderwijsmogelijkheden veel beperkter zijn. Een relatief groot deel wordt na uitstroom direct vsv'er.

In deze monitor van de onderwijsloopbanen kijken we naar de onderwijssituatie van de groep nieuwkomers, gedefinieerd als jongeren zonder BSN.[25] Deze groep bestaat uit asielzoekers zonder verblijfsvergunning die nog maar kort in Nederland zijn. Het kan echter ook andere groepen mensen betreffen die voor korte tijd in Nederland zijn of die niet (meer) in Nederland mogen blijven, illegaal of in afwachting van vertrek naar land van herkomst.[26]
Deze afbakening is beperkt; er zijn ook diverse nieuwkomers mét BSN. De afbakening is ook niet goed vergelijkbaar met de doelgroep die in het onderzoek bij het Taalcentrum is onderzocht. De groep nieuwkomers is echter lastig in kaart te brengen, omdat goed cijfermateriaal ontbreekt.[27] Het beeld dat betrokkenen in de regio hebben van het onderwijs aan nieuwkomers kan door de gebruikte definitie afwijken van de uitkomsten zoals die in deze monitor worden gepresenteerd. Daarnaast wijken de aantallen in deze monitor mogelijk af van het exacte aantal nieuwkomers.

In de subregio Eem is één AZC gevestigd. Daar verblijven enkel gezinnen met minderjarige kinderen die geen recht (meer) hebben op verblijf in Nederland. Onduidelijk is of de jongeren die in dit onderzoek als nieuwkomer zijn gedefinieerd (zij zonder BSN) de jongeren betreffen die in dit AZC verblijven of zijn verbleven.

23 Jager, A., e.a. (2019). *Werkdocument Nieuwkomers in de regio Utrecht: eerste verkenning.* Nijmegen: KBA Nijmegen.
24 Jager, A., & Eimers, T. (2021). *Monitor uitstroom Taalcentrum. Schoolloopbanen van oud-leerlingen Taalcentrum RMC-subregio Eem.* Nijmegen: KBA Nijmegen.
25 Deze afbakening is beperkt; er zijn ook diverse nieuwkomers mét BSN. De groep nieuwkomers is lastig in kaart te brengen, omdat goed cijfermateriaal ontbreekt. Partijen - landelijk, regionaal, gemeenten - hebben slechts zicht op een deel van de doelgroep. Registratie is lastig en complex en individuele monitoring (waar is iemand) is een knelpunt. De doelgroep verdwijnt makkelijk uit beeld door verhuizingen naar andere gemeenten, vertrekt naar het land van herkomst of verdwijnt in de illegaliteit. Om toch een indicatie te kunnen geven van de onderwijsdeelname en loopbanen van nieuwkomers kijken we in de monitor naar een specifieke groep, namelijk de jongeren (tot 23 jaar) die (nog) geen burgerservicenummer (BSN) hebben. Dit zijn bijna allemaal nieuwkomers die geen verblijfsstatus hebben, vaak omdat zij pas kort in Nederland zijn of omdat zij niet (meer) in Nederland mogen verblijven (illegaal verblijf of in afwachting van vertrek). Deze keuze is gemaakt om praktische redenen: de doelgroep zonder BSN is eenvoudig uit de bestanden te halen en een lijst van andere nieuwkomers ontbreekt vanwege de hiervoor genoemde redenen.
26 Minderjarige jongeren die illegaal in Nederland zijn, mogen onderwijs volgen en zijn gezien hun onderwijsnummer in de data van deze monitor opgenomen.
27 Partijen - landelijk, regionaal, gemeenten - hebben slechts zicht op een deel van de doelgroep. Registratie is lastig en complex en individuele monitoring (waar is iemand) is een knelpunt. De doelgroep verdwijnt makkelijk uit beeld door verhuizingen naar andere gemeenten, vertrekt naar het land van herkomst of verdwijnt in de illegaliteit. Om toch een indicatie te kunnen geven van de onderwijsdeelname en loopbanen van nieuwkomers kijken we in de monitor naar een specifieke groep, namelijk de jongeren (tot 23 jaar) die (nog) geen burgerservicenummer (BSN) hebben. Deze keuze is gemaakt om praktische redenen: de doelgroep zonder BSN is eenvoudig uit de bestanden te halen en een lijst van andere nieuwkomers ontbreekt vanwege de hiervoor genoemde redenen.

Van alle nieuwkomers (tot 23 jaar) gaat slechts 13 procent naar school. Met name boven de 18 jaar volgen er nog maar heel weinig jongeren nog onderwijs. Maar ook onder de 18 volgen veel jonge nieuwkomers geen opleiding. Daardoor zijn bijna alle nieuwkomers vsv'er. De meeste vsv'ers zijn oude vsv'ers. Voor hen is het een aantal jaar geleden dat zij nog onderwijs volgden. Twaalf procent van de vsv'ers heeft zelfs helemaal geen onderwijs gevolgd in Nederland.

Tabel 5 – Situatie in onderwijs van nieuwkomers (%)*

	16-17 jaar	≥ 18 jaar	Totaal
In onderwijs	28	8	13
Niet in onderwijs	72	92	87
- startkwalificatie behaald	-	-	-
- geen startkwalificatie, eindonderwijs	-	6	4
- geen startkwalificatie, vsv	72	87	83
Totaal N (= 100%)	18	53	71

* gedefinieerd als jongeren zonder BSN

Tabel 6 – Laatste jaar onderwijs van vsv-ers onder de nieuwkomers (%)*

Geen startkwalificatie, laatste jaar onderwijs	16-17 jaar	≥ 18 jaar	Totaal
(Nog) geen onderwijs gevolgd	15	11	12
Laatste jaar 2020	15	0	3
Laatste jaar 2019	31	7	12
Laatste jaar 2018 of eerder	39	82	73
Totaal N (= 100%)	13	46	59

* gedefinieerd als jongeren zonder BSN

Omdat niet goed duidelijk is welke jongeren de nieuwkomers in dit onderzoek precies omvatten (uitgeprocedeerde asielzoekers of ook jongeren die wel in Nederland mogen blijven), is ook niet goed duidelijk hoe de hierboven cijfers precies geïnterpreteerd moeten worden. Dat zou voor meer duiding verder onderzocht moeten worden.

Conclusie

Nieuwkomers kunnen gezien worden als een kwetsbare groep jongeren, in ieder geval wat betreft hun onderwijsloopbaan. Vrijwel geen enkele jongere in de doelgroep van nieuwkomers die in dit onderzoek is bekeken volgt onderwijs. Meer duiding is nodig om deze cijfers goed te kunnen interpreteren.

Bijlage – Tabellen ter vergelijking met meting 2020

*Tabel A1 (in meting 1 tabel 3) – Hoogst behaalde diploma, per peilgroep (%)**

	16 jaar	18 jaar	20 jaar	22 jaar
Diploma	34	90	94	96
- Vmbo	32	39	16	9
- Havo/vwo	2	43	39	37
- Mbo-1	0	2	2	2
- Mbo-2/3/4	0	6	37	48
Geen diploma	67	10	6	5
Totaal N (= 100%)	4.875	5.031	4.716	4.217

* De gepresenteerde cijfers laten zien wat het hoogste diploma is dat jongeren *ooit* hebben behaald. Het gaat dus niet om behaalde diploma's in het afgelopen jaar.

Tabel A2 (in meting 1 tabel 5) – Verblijfsduur in het vo, voor de 18-jarigen (%)

	Meting 1	Meting 2
Nominale verblijfsduur in VO	73	76
Langer dan nominale verblijfsduur in VO	21	20
Niet vast te stellen (ander onderwijstype)	6	4
Totaal N (= 100%)	5.166	4.921

* *Voor de andere peilgroepen is verblijfsduur niet betrouwbaar vast te stellen doordat leerlingen nog in het vo onderwijs volgen (16 jaar) of omdat de onderwijsgegevens niet ver genoeg teruggaan in de tijd om het startjaar in het vo te bepalen (20- en 22-jarigen).*

Tabel A3 (in meting 1 tabel 6) – Op- en afstroom in het vo, voor de 18-jarigen met een langer dan nominale verblijfsduur in het vo (%)*

	Meting 1	Meting 2
geen op- en afstroom in VO	62	59
opstroom in VO	20	23
afstroom in VO	15	14
op- en afstroom in VO	3	5
Totaal N (= 100%)	1.073	962

* *Voor de andere peilgroepen is op- en afstroom niet betrouwbaar vast te stellen doordat leerlingen nog in het vo onderwijs volgen (16 jaar) of omdat de onderwijsgegevens niet ver genoeg teruggaan in de tijd om het startjaar in het vo te bepalen (20- en 22-jarigen).*

Tabel A4 (in meting 1 tabel 7) – Doorstroom van vmbo naar havo (%) van vmbo-g en vmbo-t uitstromers[28], over meerdere jaren

	Uitstroom 2020-2021	Uitstroom 2019-2020	Uitstroom 2018-2019	Uitstroom 2017-2018	Uitstroom 2016-2017
Geen doorstroom naar havo	82,1	84,3	86,5	87,4	86,6
Wel doorstroom naar havo	17,9	15,7	13,5	12,6	13,4
Totaal N (= 100%)	1.267	1.466	1.410	1.417	1.399

Tabel A5 (in meting 1 tabel 8) – Percentage leerlingen dat een havodiploma haalt voor doorstromers vmbo-havo, niet-doorstromers en afstromers vwo-havo, over meerdere jaren

	Uitstroom 2020-2021	Uitstroom 2019-2020	Uitstroom 2018-2019	Uitstroom 2017-2018
Doorstromers vmbo-g/t - havo	75,6	82,3	82,3	75,3
Altijd havo	86,6	92,7	84,2	85,8
Afstromers vwo-havo	97,9	97,4	94,4	91,4
Totaal	85,7 (N=1.610)	91,6 (N = 1.633)	84,1 (N = 1.513)	84,4 (N = 1.437)

Tabel A6 (in meting 1 tabel 9) – Uitstroombestemming van havo-uitstromers, voor doorstromers vmbo-havo, niet-doorstromers en afstromers vwo-havo, uitstroom 2020-2021

	Doorstromers vmbo-havo	Altijd havo	Afstromers vwo-havo	Totaal uitstroom
Hoger onderwijs	60	59	67	59
MBO	20	13	5	13
Vavo	6	4	2	4
Vwo	2	9	3	8
Overig onderwijs	0	0	0	0
Niet in opleiding met startkwalificatie	11	15	23	15
VSV	2	0	0	1
Totaal N (= 100%)	205	1.298	96	1.610

28 Uitstromers zijn gedefinieerd als alle vmbo-g en vmbo-t leerlingen in de bovenbouw van het vmbo die één jaar later niet meer in het vmbo-g of vmbo-t zitten, en zijn uitgestroomd naar havo, vwo, mbo, vavo-havo of vsv'er zijn.

© KBA Nijmegen